

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Навчально-науковий інститут заочно-дистанційного навчання

Форма навчання заочна

(денна, заочна, заочно-дистанційна)

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Допускається до захисту
Завідувач кафедри

Г. П. Склад

(підпис, ініціали та прізвище)

« ____ » _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

***на тему: «Розвиток сільського (зеленого) туризму в Івано-
Франківській області: стан та перспективи»***

***зі спеціальності 242 «Туризм»
освітня програма «Туризм» ступеня бакалавра***

Виконавець роботи Карпусь Аліна Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис, дата)

Науковий керівник к.геогр.н., доц. Логвин Михайло Михайлович

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис, дата)

Полтава – 2022

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ	
СІЛЬСЬКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ	5
1.1 Сільський (зелений) туризм: сутність, різновиди, умови та моделі розвитку	5
1.2 Особливості державного регулювання в сфері сільського (зеленого) туризму	17
1.3 Європейській досвід ефективного розвитку сільського (зеленого) туризму	29
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
СІЛЬСЬКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	42
2.1 Дослідження туристично-рекреаційних ресурсів необхідних для розвитку сільського (зеленого) туризму в регіоні	42
2.2 Аналіз стану розвитку сільського (зеленого) туризму в Івано-Франківській області	55
2.3 Бізнес-план з організації комплексного обслуговування у садибах сільського (зеленого) туризму в регіоні.....	65
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79

ВСТУП

Сільський (зелений) туризм справляє позитивний вплив на відродження, збереження і розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток природної спадщини, допомагає їх збереженню. Тим самим сприяючи екологічно сталому розвитку території. З іншого боку, сільський зелений туризм несе ряд загроз, пов'язаних із негативним впливом на довкілля. Тому аналіз тенденцій розвитку сільського зеленого туризму буде в значній мірі відображати основні стратегічні напрями сталого розвитку території. Зокрема, слід звернути увагу на Івано-Франківську область, яка є осередком розвитку даного виду туризму, чому і присвячена ця кваліфікаційна робота.

Питання дослідження розвитку сільського (зеленого) туризму висвітлювали у своїх працях такі науковці, як Габа М. І., Гоцелюк А. Ю., Гуткевич С. О., Іванова В. Г., Кафарський О. В., Кудла Н. Є., Кузик С. П., Лужанська Т. Ю., Паньків Н. Є., Папп В. В., Побігун О. В., Роглев Х. Й., Рутинський М. Й., Станкевич-Волосянчук О. І., Тищук І. В., Ткаченко Т. І., Туєва О. М., Черкаська Н. В. та інші. Однак багато питань залишаються відкритими, дискусійними та потребують постійної уваги, зокрема дослідження напрямів розвитку туризму, що і обумовило актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні заходів, щодо розвитку сільського (зеленого) туризму в Івано-Франківській області.

Досягнення та реалізація поставленої у роботі мети потребує вирішення таких завдань:

- охарактеризувати сутність, різновиди, умови та моделі розвитку сільського (зеленого) туризму;
- дослідити особливості державного регулювання в сфері сільського (зеленого) туризму;

- вивчити європейській досвід ефективного розвитку сільського (зеленого) туризму;
- дослідити туристично-рекреаційні ресурси необхідних для сільського (зеленого) туризму регіоні;
- здійснити аналіз стану розвитку сільського (зеленого) туризму в Івано-Франківській області;
- розробити бізнес-план з організації комплексного обслуговування у садибах сільського (зеленого) туризму в регіоні.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процеси розвитку сільського (зеленого) туризму в регіоні.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти дослідження розвитку сільського (зеленого) туризму України, зокрема в Івано-Франківській області.

У роботі використано такі наукові методи дослідження: морфологічного аналізу, системного аналізу, критичного аналізу, табличний, порівняння та узагальнення.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи склали Закони України, Кодекси України, Постанови Уряду, Кабінету міністрів України й інші правові акти, інформація Державного комітету статистики України, наукові статті, монографії, а також матеріали мережі Інтернет.

Результати дослідження доповідались на кафедральному круглому столі студентів та аспірантів «Туризм і молодь – 2021» (м. Полтава, 21 грудня 2021 р.), який проводився у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Галуззю застосування результатів дослідження є практична діяльність підприємств туристичної сфери України. Запропоновані у роботі рекомендації створюють основу для розвитку туристичної діяльності в регіонах України.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ

1.1 Сільський (зелений) туризм: сутність, різновиди, умови та моделі розвитку

У найбільш загальному вигляді сільський туризм є відпочинковим видом туризму, що проводиться в сільській місцевості і необхідною базою для його розвитку є існуючий житловий фонд та наявні місцеві ресурси загального користування (природні, рекреаційні, історико-культурні, соціально-побутові тощо), а також місцеві (тобто, притаманні лише окремим сільським територіям чи населеним пунктам) «родзинки», які приваблюють міських жителів. Серед таких «родзинок» (визначних місць, речей тощо) треба назвати унікальні природні ресурси (гірські, приморські та інші курортні території, екологічно чисті річки і озера, природні та біосферні, міжнародні й національні заповідники з наявною флорою і фауною, заповідні і мисливські господарства), археологічні пам'ятники історії, культури та культові споруди, торговельно-розважальні заходи масового характеру, які проводяться протягом кількох днів (щорічні ярмарки у Великих Сорочинцях на Полтавщині, пісенні фестивалі в Боромлі Сумської області), центри виробництва кераміки та традиційних глиняних виробів, вишивання національного одягу, виготовлення жіночих прикрас та сувенірів (с. Опішня Полтавської області, передгірські та гірські сільські населені пункти Прикарпаття і Карпат) тощо [20].

В останні роки виникла певна спеціалізація сільського туризму. Зокрема, якщо в процесі відпочинку туристи беруть незначну ініціативну участь, або знайомляться з особливостями функціонування особистого селянського чи фермерського господарства та використовують вирощену тут аграрну продукцію для потреб харчування, то такий вид сільського туризму отримав назву «агротуризм». Другим різновидом є зелений, або екотуризм,

який проводиться безпосередньо в природних і біосферних заповідниках, національних природних парках з метою ознайомлення з унікальною місцевою флорою і фауною та за умови унеможливлення випадків нанесення шкоди навколишньому природному середовищу. Сюди ж відноситься і відпочинок у сільських домогосподарствах та сільськогосподарських підприємствах, які займаються органічним землеробством і вирощують екологічну чисту аграрну продукцію [20].

Отже, базовим поняттям виступає термін «сільський туризм», а решта є його спеціалізованими видами і підвидами. Водночас, необхідно звернути увагу на відмінності сільського туризму від екскурсійних поїздок та курортного відпочинку. Екскурсії до сільської місцевості зазвичай одноденні і лише в окремих випадках – дводенні, які включають тільки ознайомлення з визначними місцями, садово-парковою архітектурою, національними і ландшафтними парками, історичними будівлями, спорудами, місцями бойових дій тощо. Курортний відпочинок проводиться, як правило, в курортній місцевості. Для неї характерні привабливі природно-кліматичні умови (сонце, морська вода, пісок), або має місце їх вертикальне зонування (гірська місцевість). Як правило, курортний відпочинок пов'язаний із готельним обслуговуванням (найманням житлового помешкання) та забезпеченням харчуванням. Що ж стосується сільського туризму, то якраз для нього, поряд з винайманням житла і організацією харчування, притаманним є використання особистих селянських чи фермерських господарств (і навіть аграрних підприємств) в якості предмета інтересу для туриста. Таким чином, сільський туризм поєднує в собі кілька взаємозалежних сторін: по-перше, стаціонарне перебування в сільській місцевості від кількох (5-7) днів до кількох тижнів і навіть місяця; по-друге, сільський турист виступає не сезонним працівником у конкретному господарстві, а лише знайомиться із специфікою його функціонування, процесом виробництва продовольчої продукції, а в окремих випадках – її переробкою, зберіганням та приготуванням їжі; по-третє, для потреб

проживання використовується власне житло господаря, або відокремлений будиночок чи міні-готель на його садибі; по-четверте, члени сім'ї власника особистого селянського чи фермерського господарства надають можливі види послуг: приготування їжі, догляд за дітьми, ознайомлення з місцевими визначними місцями, супровід при збиранні лісових квітів, цілющих рослин, ягід і грибів, на риболовлі та при полюванні тощо. Отже, сільська сім'я, яка приймає туристів із міських поселень, бере активну участь у створенні привабливих умов і специфічного туристичного продукту для їх перебування в домогосподарстві (агрооселі), а для її членів це становить своєрідний вид підсобної чи підприємницької діяльності. Під туристичним продуктом розуміється комплекс житлових, побутових, екскурсійних, транспортних та інших послуг, заходів розважального і пізнавального характеру, реалізації сувенірно-фольклорної та інших видів продукції, а також задоволення індивідуальних і колективних потреб туристів під час їх перебування в сільській місцевості.

Що ж стосується напрямів сільського туризму, то залежно від базової мети, що ставиться туристом, об'єктів його інтересів, способів їх задоволення, а також місцевості, в якій проводиться відпочинок, типу жилих приміщень та їх комфортності тощо, можна виокремити такі підвиди та притаманні їм різносторонні характеристики, зокрема:

- активний, пасивний, екстремальний, одиночний, сімейний та колективний туризм;
- етнографічний, культурологічний, фауністичний, флористичний, ландшафтний;
- збирання цілющих трав, ягід, грибів, полювання на диких птахів і звірів, рибна ловля, створення гербаріїв;
- проживання під одним дахом з членами сім'ї господаря, розміщення в окремих будинках (міні-готелях);
- рівень комфортності житла: з комунальними зручностями чи без них; розміри, облаштування і кількість кімнат; наявність побутової, теле- і

радіотехніки; забезпеченість меблями, посудом, білизною; оселя електрифікована, газифікована чи опалюється місцевими видами палива, має інтернет і доступ до мобільного зв'язку;

- розвиненість і спеціалізація особистого селянського чи фермерського господарства (наявність худоби, птиці, бджолосімей, яка вирощується рослинна продукція та ін.);

- розміщення сільського населеного пункту поблизу транспортних магістралей, природних заповідників, лісів і водойм, в гірській місцевості чи на депресивній території;

- в населеному пункті функціонують об'єкти сфери соціального обслуговування: медпункт, клуб, магазин, кафе-бар, пошта, а також рівень його інженерного облаштування;

- в населеному пункті поряд з сільським господарством функціонують інші види економічної діяльності та ін. [20].

Дослідження розвитку сільського зеленого туризму та процесів стимулювання підприємництва у цій сфері можна розподілити на теоретичні, пов'язані з напрацюванням науково-методичних засад територіальної організації використання природно-ресурсного потенціалу сільського зеленого туризму, та прикладні, основною метою яких є створення рекомендацій для підвищення рівня розвитку сільського зеленого туризму в регіонах та збільшення ефективності функціонування підприємств досліджуваного туризму.

Сьогодні, сільський зелений туризм – явище для України, яке трактується по-різному. У науковій літературі, як і на практиці, дані види туризму часто ототожнюються, при тому що вони мають як спільні, так і різнопланові риси. Саме тому між фахівцями в сфері туризму не склалося єдиного стандартизованого визначення поняття «сільський зелений туризм». Це пов'язано із різноманітністю наукових концепцій, які розглядають особливості розвитку сільського зеленого туризму. Основними із сукупності понять є: сільський зелений туризм, еко- та агротуризм, відпочинковий

туризм, зелений туризм або ж сільський туризм.

Різноманітність функціонального призначення «сільського зеленого туризму», відсутність уніфікації із змістовного наповнення обумовлюють необхідність ретельного вивчення та опрацювання стандартизації основної термінології даного виду діяльності [63].

На думку Гоцелюка А. Ю., нині в Україні існує три різновиди сільського зеленого туризму, а саме: агротуризм, екотуризм і відпочинковий туризм. Головною фігурою в забезпеченні функціонування зазначених видів туризму виступає сільська родина, яка надає житло, забезпечує харчування і знайомить із сільською місцевістю. Агротуризм – вид сільського зеленого туризму, як пізнавального, так і відпочинкового характеру, пов'язаний із використанням підсобних господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері. Екотуризм – науково-пізнавальний вид сільського зеленого туризму, переважно в сільській місцевості, розташованих у межах території національних парків, заповідних зон, природних парків, де передбачено обмеження щодо навантаження на територію та регламентовано види розважального відпочинку. Відпочинковий туризм – вид сільського зеленого туризму, базою розвитку якого є капітальний житловий фонд на садибах господарів та наявні природні, рекреаційні, історико-архітектурні й інші надбання місцевості [8].

Як показують наукові дослідження Іванової В. Г., сільський туризм, агротуризм і екотуризм відрізняються лише основними цілями використання вільного часу. Сільський туризм – це вид проведення вільного часу у формі стаціонарного відпочинку з можливістю недалеких радіальних виїздів чи походів. Натомість екотуризм – це вид проведення вільного часу у формі невинного руху, відкриття дикої природи, маршрутного ознайомлення з природними й історичними атракціями території, похідного пізнання традицій і місцевої культури. При цьому сільські оселі можуть використовуватися як база для ночівлі, так і харчування екотуристів [13].

На думку Т. І. Ткаченко, характерною спільною рисою зазначених видів туризму є бажання туристів відпочити на лоні природи та пізнати її, а головними відмінностями зазначених видів туризму є характер занять на природі під час відпочинку (виробництво сільськогосподарської продукції, ознайомлення із сільським побутом, збирання ягід, грибів і лікарських рослин), місце розташування туристів (фермерське господарство, садиба в сільському населеному пункті, об'єкти штучних і природних садів і парків), ступінь доступу до екологічно чистої продукції та рівень забруднення навколишнього середовища. Науковець вважає, що зелений туризм менш вимогливий до туристичної інфраструктури і характеризується меншою ресурсоемкістю, та відіграє важливу роль у поліпшенні соціально-економічного розвитку регіонів, сприяє охороні навколишнього природного середовища і культурних традицій, створенню нових робочих місць [65].

На думку Паппа В. В., поняття «сільський зелений туризм» близьке за змістом до поняття «екологічний туризм». Але між ними є різниця, тому що, по-перше, об'єктом екотуризму виступає дика природа (первинні, не порушені діяльністю людини ландшафти), а об'єктом зеленого туризму є вторинні ландшафти, тобто змінені в процесі господарської діяльності людини. По-друге, готельно-пізнавальний вид туризму зосереджений на сільських територіях, передбачає заняття різними формами активної і більшою мірою пасивної рекреації, без заподіяння шкоди природному навколишньому середовищу і не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти їхні потреби [34].

Існують різні погляди на трактування сільського зеленого туризму, даний вид діяльності, незважаючи на свою специфіку, має однаковий ступінь розкриття їх змісту і охоплює такі організаційні форми:

- сільський зелений туризм – це вид сільського туризму, що передбачає перебування в оселі сільського господаря, який здійснює основну діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, а також побічну – з використанням майна цього господарства для надання

послуг у сфері сільського туризму, а саме: проживання, харчування, ознайомлення з місцевою культурою та традиціями;

– агротуризм – це вид сільського туризму, зосереджений на сільських територіях, який передбачає використання сільського (фермерського) господарства з метою рекреації, освіти чи активного залучення до традиційних форм господарювання. В агротуризмі селянське (фермерське) господарство становить одночасно і нічліжну базу, і головний предмет інтересу туриста;

– екотуризм – вид сільського туризму, що передбачає відвідування туристами сільських місцевостей, розташованих у межах територій національних, природних парків, заповідних зон, тобто таких, що мають природничу, культурологічну, етнографічну цінність. Тут передбачено відповідні обмеження щодо навантажень на територію та регламентовано види розважального відпочинку [63].

Підтвердженням наведеному є і думка науковця Кифяка В. Ф., який стверджує, що всі види туризму за метою поїздки тісно переплітаються між собою і виділити їх у чистому виді не завжди можливо. Наприклад, діловий туризм може поєднуватись з екскурсійним або спортивним, етнічний – із релігійним, екскурсійний – із рекреаційним і тощо [17].

Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І., вважають, що зелений туризм – це діяльність, яка проходить у контакті з природою, проживанням у таборах чи сільській місцевості та пов'язана з сільськогосподарськими роботами, знайомство з життям сільських мешканців, пішохідними екскурсіями, вивченням флори і фауни, зайняття річковим спортом та інше.

Чітке визначення у своїх дослідженнях подає Бабкін А. В., який малобюджетні види туризму, зокрема: екологічний, маршрутно-пізнавальний, спортивно-оздоровчий, етнографічний, сільський та інші, відносить до «зеленого туризму» на підставі того, що, згідно з існуючими визначеннями, вони, наприклад, передбачають відпочинок у природних екологічно чистих зонах чи регіонах, а також відвідування місць, які

становлять культурний і пізнавальний інтерес, що сприяє (за рахунок отриманих доходів) збереженню (чи навіть поліпшенню) навколишнього природного середовища, зростанню добробуту місцевого населення тощо [3].

У законодавстві України сільський зелений туризм розглядається як одна із послуг, що може надаватися в рамках господарської діяльності особистих селянських господарств (табл. 1.1.1).

Таблиця 1.1.1

Законодавче трактування поняття «сільський зелений туризм» та його синонімів [42; 45]

Нормативно-правові документи	Трактування терміна
«Проект Закону «Про сільський зелений туризм»	Сільський зелений туризм – відпочинковий від сільського туризму, пов’язаний з перебуванням туристів в власному житловому будинку сільського господаря, окремому (гостевому) будинку або на території особистого селянського (фермерського) господарства
Закон України «Про туризм»	Туризм – тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від’їжджає
Закон України «Про особисте селянське господарство»	Сільський зелений туризм – специфічний різновид господарської діяльності у формі сільської гостинності, що уявляє собою надання послуг із забезпечення відпочинку міських жителів в приватних господарствах в сільській місцевості з використанням майна та трудових ресурсів членів особистого селянського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості, культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону.
Проект Закону України «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність»	Аграрний туризм – вид туризму, як відпочинкового, так і пізнавального характеру, пов’язаний з використанням майна особистих селянських господарств, що передбачає здійснення агротуристичної діяльності під час тимчасового перебування туристів у сільській місцевості

Зважаючи на зазначене у табл. 1.1.1, предметом сільського зеленого туризму є раціональне використання природно-ресурсного потенціалу туристичних регіонів України для організації відпочинку. Об’єктами сільського зеленого туризму виступають засоби розміщення туристів, регіони розвитку сільського зеленого туризму, а також туристичні товари та послуги (сукупність суспільних відносин щодо використання ресурсного потенціалу

сільської місцевості, задоволення потреб у відпочинку, відновленні, пізнанні, культурному збагаченні місцевості регіонів тощо.). Суб'єктами сільського зеленого туризму є підприємства, підприємці та працівники сфери (надавачі послуг, посередники) та суміжних сфер; туристи та загальні і місцеві органи державної влади.

Метою сільського зеленого туризму є надання якісних послуг туристу, як можливості розвитку сільського зеленого туризму та способу заробітку для селян, а також задоволення потреб суспільства у відпочинку від урбанізованих територій у сільській місцевості.

До основних цілей сільського зеленого туризму віднесено розвиток сільських регіонів; отримання прибутку жителями села; підвищення рівня зайнятості в регіоні, культурне збагачення туристів. Сільський зелений туризм є каталізатором соціального, екологічного, економічного та інфраструктурного розвитку регіонів [63].

Таким чином, сільський зелений туризм доцільно розглядати як сферу різноманітних послуг; як сектор внутрішнього і міжнародного туризму; як вид підприємницької діяльності в сільській місцевості. Ефективний розвиток сільського зеленого туризму можливий за певних умов, які ставляться як до регіону, так і до об'єктів та суб'єктів сільського зеленого туризму (рис. 1.1.1).

Зазвичай розвиток сільського туризму відбувається на базі особистого селянського господарства або домогосподарства, яке поставляє на ринок не більше 10 місць. Ця модель успішно реалізується в сільській місцевості, яка у більшості не відноситься до туристичної, але є потенційно привабливою.

Перспективною вважається модель, яка базується на популяризації нових технологій у сільському господарстві, альтернативних джерел енергії, ознайомлення з традиційним сільськогосподарським виробництвом, пов'язаними з ним святами та традиціями тощо.

Практичний розвиток сільського зеленого туризму, на об'єктовому рівні, на думку Тищук І. В. можливий за трьома напрямками, які базуються

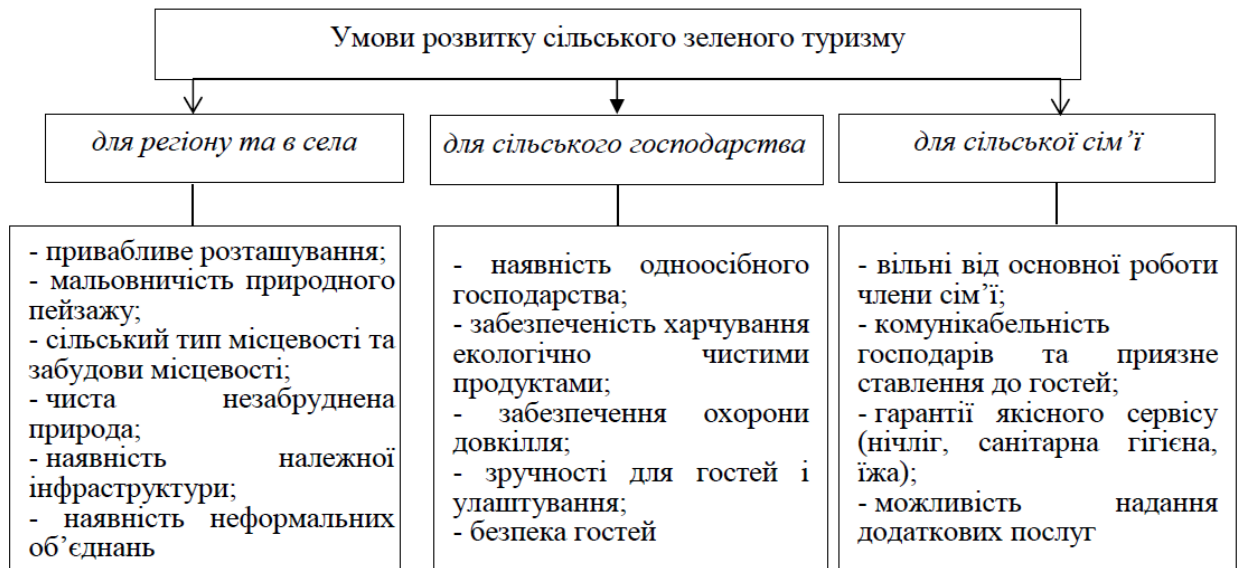

Рис. 1.1.1 Умови розвитку сільського зеленого туризму [27]

на формі заснування туристичного підприємництва сільського зеленого туризму (рис. 1.1.2).

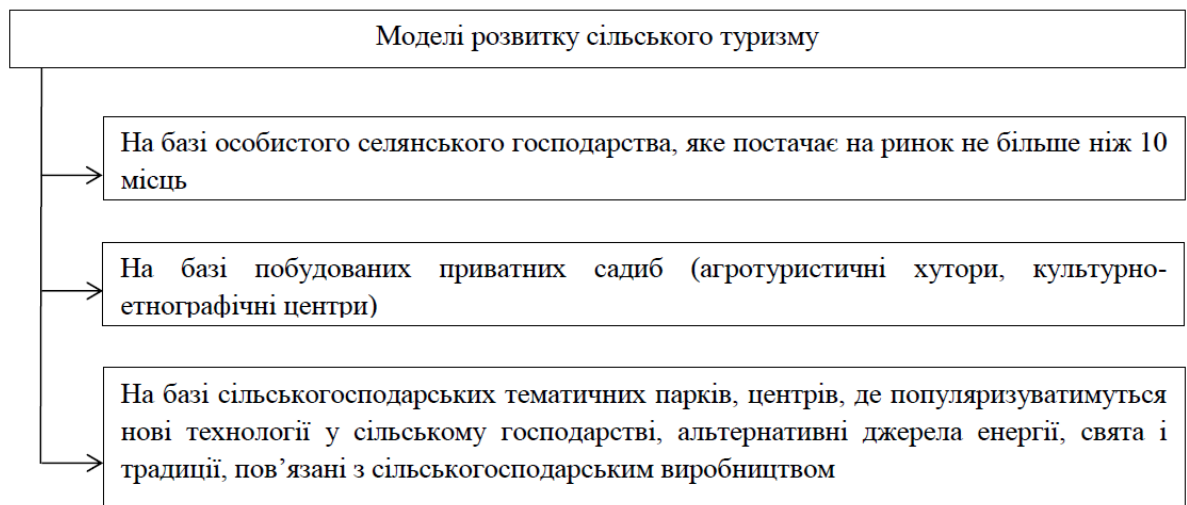

Рис.1.1.2 Моделі розвитку сільського зеленого туризму [63]

Оскільки, ринок туристичних послуг представляє собою складну багатоступеневу систему взаємопов'язаних елементів, які знаходяться у тісному зв'язку, системній взаємодії та багатоаспектному інтенсивному взаємному впливі. Вихідними положеннями розвитку сільського зеленого туризму, як специфічного сегмента ринку туристичних послуг є наступні:

- об'єктом ринкових відносин сільського зеленого туризму є туристичні послуги та комплексний туристичний продукт;
- ринок туристичних послуг сільського зеленого туризму являє собою складну систему відносин між суб'єктами ринку – продуцентами туристичних послуг, виробниками туристичних продуктів сільського зеленого туризму, посередниками та споживачами, яка регулюється як ринковими механізмами, так і суб'єктами державного регулювання та управління розвитком ринку;
- організаційно-економічний механізм стимулювання підприємництва у сфері сільського зеленого туризму полягає у постійному узгодженні попиту та пропозиції на туристичні товари та послуги даного виду туризму, обумовленому туристичними мотивами, з їх пропозицією в умовах соціально-економічного розвитку регіону.

Вихідним моментом формування туристичного ринку є «задоволення туристичних потреб, що лежать в основі попиту на туристичні послуги» [18]. Щодо сільського зеленого туризму, своєчасне та вірогідне визначення туристичних мотивів є гарантією задоволення туристичного попиту, що відбувається через систему пропозиції послуг та продуктів на ринку, а саме на його сегменті сільського зеленого туризму в регіоні.

У справному функціонуванні ринкового механізму туристичних послуг у сфері сільського зеленого туризму на різних ієрархічних рівнях важливе місце займає взаємоузгодження його елементів. Геопросторова структура туристичного ринку у сфері сільського зеленого туризму, запропонована Тищук І. В. схематично зображена на рис. 1.1.3.

Наведена на рис. 1.1.3 геопросторова структура ринку туристичних послуг заснована на географічному поділі території на міжкрайнові туристичні регіони, макрорегіони, ринки окремих країн, території та дестинації, які входять до їх складу. Основними інструментами попиту та пропозиції ринку туристичних послуг загалом та сільського зеленого туризму зокрема, є ціна та якість.

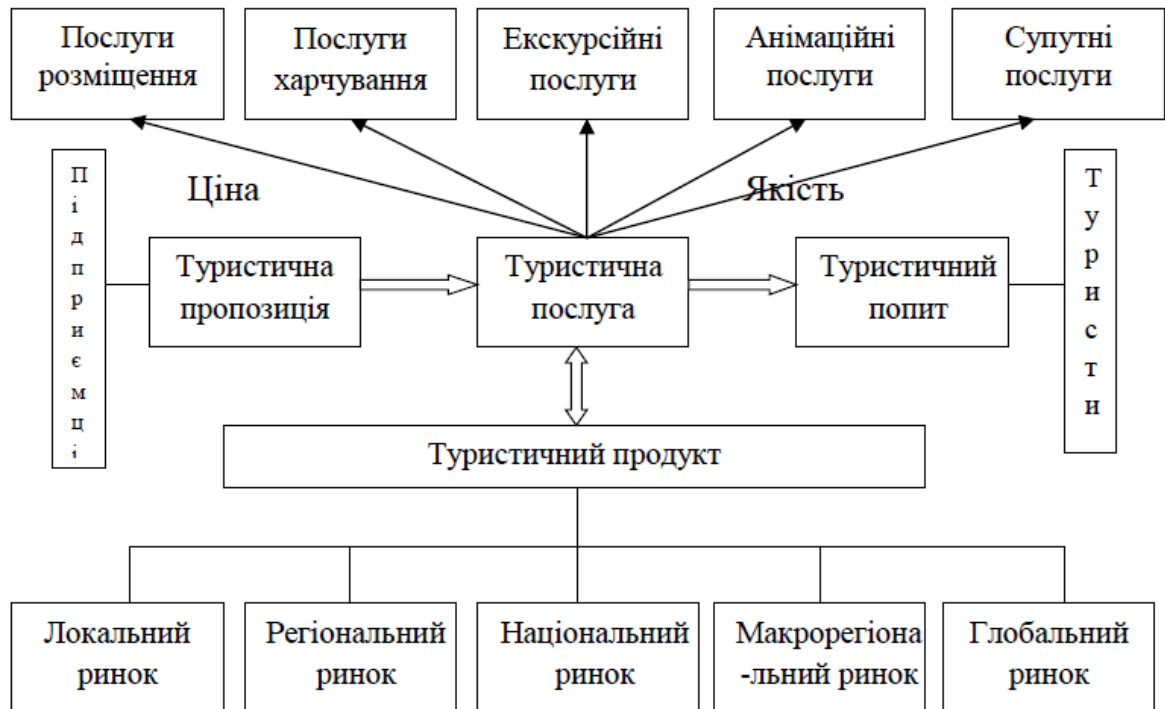

Рис. 1.1.3 Геопросторова структура ринку туристичних послуг [62]

Отже, сільський (зелений) туризм і його різновидність агротуризм мають багато спільного з екотуризмом і часто відповідають багатьом його пріоритетам, зокрема: збереження природничого та культурного середовища, підтримка добробуту місцевої громади, постачання туристам харчів з місцевих продуктів. Деякі власники агротуристичних господарств, розташованих поблизу природоохоронних територій, підтримують серед туристів проєкологічні вимоги. У сільських місцевостях організовують відвідувачам багато додаткових послуг, що включають екотуристичні програми: кінні та велосипедні прогулянки, маршрути по знакованих стежках у національних і ландшафтних парках, природничі подорожі, збирання ягід та грибів. Але сільський туризм (агротуризм) і екотуризм відрізняються основними цілями використання вільного часу, їхня головна різниця полягає у базових мотивах подорожування.

У наступному підрозділі нами буде досліджено особливості державного регулювання в сфері сільського (зеленого) туризму.

1.2 Особливості державного регулювання в сфері сільського (зеленого) туризму

Перспективний розвиток туризму, зокрема й такого його різновиду як сільський зелений туризм, зумовлює необхідність державного регулювання. Дослідження питання регулювання розвитку туристичної діяльності, зокрема сільського зеленого туризму, показали певні особливості, які необхідно враховувати для його подальшого ефективного функціонування цієї сфери.

Особливість розвитку сільського зеленого туризму полягає в тому, що він здійснюється як на макро- так і на мікрорівні. Особливостями розвитку сільського зеленого туризму на рівні держави слід вважати: необхідність залучення більшого обсягу інвестицій для його розвитку; недосконалість і бюрократичні процедури системи видачі ліцензій та дозволів суб'єктам господарювання; надто велику кількість різновидів податків, які необхідно сплатити суб'єктам господарювання, що ведуть діяльність у цій галузі; прояв недосконалої фінансово-кредитної політики та інфляційні процеси в діяльності об'єктів даної сфери. Недоліком розвитку сільського зеленого туризму на рівні держави є те, що його недостатньо популяризують порівняно з іншими видами туризму.

На всі галузі економіки поширюється державне регулювання, що є сукупністю інструментів, за допомогою яких держава встановлює вимоги до підприємств і громадян. Воно включає в себе нормативно-законодавчі акти, формальні та неформальні розпорядження й допоміжні правила, що визначає держава, а також недержавні організації або організації саморегулювання, яким вона делегує відповідні повноваження; певний перелік здійснюваних державними структурами заходів, спрямованих на контроль за діяльністю туристичних організацій.

Важливим завданням щодо розвитку сільського зеленого туризму є врегулювання нормативно-правової бази у сфері сільського зеленого туризму зважаючи на мінливі умови зовнішнього середовища. Це має забезпечити

ефективну взаємодію державних і громадських структур для успішного розвитку даної галузі [6].

Законодавчими актами України стосовно сільського зеленого туризму є Конституція України, Закони України «Про туризм», «Про особисте селянське господарство», проект Закону України «Про сільський зелений туризм» та деякі інші нормативно-правові акти.

Як показав аналіз, для ефективного розвитку й регулювання сільського зеленого туризму слід ввести в дію Закон України «Про сільський зелений туризм», проект якого прийнято Постановою Верховної Ради № 2179 від 16.11.2004 р. Цей Закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі сільського зеленого туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів і регулює відносини, пов'язані з організацією та здійсненням сільського зеленого туризму на території України [44].

Специфічними особливостями, відображеними в проекті Закону України «Про сільський зелений туризм», є зміни щодо специфіки ліцензування туристичної діяльності; обов'язковість (необов'язковість) ліцензування окремих видів сільського зеленого туризму; врегулювання питань, пов'язаних із необхідністю професійної підготовки суб'єктів, які забезпечують та здійснюють діяльність у сфері сільського зеленого туризму; розробка нових типів договорів та уточнення їх змісту, що укладаються між суб'єктом діяльності цього виду та туристом. У проекті пропонується розробити стандарт, який регламентуватиме вимоги щодо надання послуг сільського зеленого туризму, а саме вимоги до приміщень, санітарно-гігієнічних умов, обслуговуючого персоналу, умов харчування, протипожежної безпеки, реєстрації відпочивальників, цивільної

відповідальності господарів, страхування майна.

Наступним нормативним регулюючим документом є Указ Президента України № 1356 від 20.12. 2000 р. «Про основні засади розвитку соціальної сфери села», в якому одним із засобів розвитку виділено «розвиток підсобної діяльності у сфері туризму (зеленого туризму) та надання пріоритету «питанням відродження національної культури, звичаїв, традицій та обрядів, розвитку народних ремесел», що неможливо без розвитку туристичної діяльності.

Новий етап розвитку сільського зеленого туризму зумовило прийняття «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» [61], що визначило його пріоритетність та дасть можливість залучити інвестиційні ресурси приватного сектору до рекреаційно-туристичного підприємництва та допоміжної діяльності.

На основі аналізу законодавства України щодо сільського зеленого туризму нами визначено, що основними напрямками державної політики, які сприятимуть подальшому ефективному розвитку цієї сфери є такі: удосконалення правових засад регулювання відносин у цій галузі діяльності; визначення сільського зеленого туризму важливою ланкою туристичної індустрії України, заохочення національних та іноземних інвестицій у цю сферу та створення нових робочих місць; розвиток в'їзного та внутрішнього сільського зеленого туризму, сприяння перетворенню його у високорентабельну та конкурентоспроможну ланку туристичної індустрії; створення належних умов для розвитку сільського зеленого туризму, підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності у цій сфері шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання; всебічне заохочення громадян України до участі в розвитку сфери сільського зеленого туризму як високорентабельної ланки туристичної індустрії та додаткового джерела поповнення особистих доходів громадян, місцевого і державного бюджетів; врахування попиту споживачів на окремі види послуг сільського зеленого туризму при розробці та

затвердженні загальнодержавної та місцевої програм розвитку регіонів [24]. Напрями державної політики у сфері сільського зеленого туризму схематично наведено на рис.1.2.1.

Рис. 1.2.1 Рис.1. Основні напрями державної політики у сфері сільського зеленого туризму [6]

Аналіз засвідчує, що подальший розвиток сільського зеленого туризму вимагає поглибленого дослідження цієї галузі та її підтримки з боку держави. В Україні на загальнодержавному рівні відсутні інституції, які займаються проблемами розвитку сільського зеленого туризму. Ініціативу у здійсненні даних функцій беруть на себе різноманітні громадські організації.

Однією з найактивніших структур, що об'єднує діяльність власників садиб, є Спілка сприяння розвитку сільському зеленому туризму в Україні. Ця всеукраїнська неприбуткова громадська організація, що об'єднує власників садиб, і є ініціатором поширення ідей розвитку сільського зеленого туризму, заснована в 1996 р. Мета її функціонування – популяризація відпочинку в українському селі, сприяння розвитку сільської інфраструктури та самозайнятості сільського населення, збереження культурної спадщини й навколишнього природного середовища. За ініціативою Спілки створені й успішно функціонують регіональні осередки (центри) сільського зеленого туризму у 17 областях України. Вони займаються інформуванням про відпочинкові можливості регіонів, працюють над іміджем свого регіону та контролюють якість надання туристичних послуг відповідними суб'єктами.

Учасниками даного об'єднання громадян є близько 850 садиб у 20 регіонах країни. Проте точно визначити кількість пропозицій на ринку сільського туризму неможливо, адже ще більше господарів функціонують самостійно [30].

Завдяки активній співпраці осередків сільського зеленого туризму з місцевими органами влади та міжнародними фондами (наприклад з фондом «Відродження»), вивчається й використовується практичний досвід з організації і прийому відпочивальників у садибах господарів (Закарпатська, Івано-Франківська області), проводяться інформаційні рекламні акції щодо популяризації послуг сільського зеленого туризму. Спілка тісно співпрацює з агротуристичними організаціями Угорщини, Польщі, Австрії, Франції та широко застосовує їх досвід [50].

Нами проаналізовано основні функції, які виконує Спілка сприяння

розвитку сільського зеленого туризму, а саме: стратегічне планування сільського відпочинку; презентація сільського відпочинку на внутрішньому та міжнародному ринках; презентація сільського відпочинку на внутрішньому та міжнародному ринках; розробка і впровадження громадських стандартів якості; забезпечення підготовки кадрів для організації сільського відпочинку; рекламно-інформаційне забезпечення; вирішення питання зайнятості сільського населення, поліпшення технічної інфраструктури та благоустрою сіл, а також збереження історико-культурної спадщини та довкілля у співпраці з місцевими органами самоврядування [24].

Розвиток сільського зеленого туризму повинен підтримуватись як на державному рівні, так і на рівні громадських організацій. Головними його аспектами є аграрно-соціальний, культурно-туристичний та еколого-природничий. Тому для успішного розвитку й регулювання сільського зеленого туризму необхідна взаємодія державних і громадських структур, які опікуються відповідними галузями.

Важливою особливістю державного регулювання сільського (зеленого) туризму є принципи, які забезпечують взаємоузгодженість економічних інтересів підприємств, суспільства і держави. Їх дотримання має стати своєрідним застереженням безсистемному й руйнівному втручання в економічний механізм господарювання. Принципи державного регулювання, як і управлінської діяльності, є результатом узагальнення притаманних для них істотних рис, характерних зв'язків і постійно відтворювальних ознак, які стають базовими в роботі уповноважених суб'єктів державного регулювання.

Проведене Габою М.І. [6] дослідження показало, що державне регулювання сільського (зеленого) туризму в Україні передбачає дотримання таких принципів:

- визначення пріоритетних напрямів державної політики;
- розподіл влади між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- закріплення конкретних управлінських функцій за компетенцією

органів державного регулювання;

- системність нормативно-правового забезпечення державного регулювання;
- створення фінансової бази;
- цілісність, узгодженість і дієвість механізмів реалізації державної політики.

Ключовим принципом державного регулювання сільського зеленого туризму є делегування функцій та повноважень центрального органу виконавчої влади у цій сфері громадським об'єднанням сільських господарів за умови відповідності таких громадських об'єднань вимогам, визначеним законом.

Основні пріоритетні напрями державної політики у сфері сільського зеленого туризму визначаються в загальнодержавній програмі розвитку туризму в Україні.

Реалізація державної політики у сфері сільського зеленого туризму здійснюється шляхом: визначення і реалізації основних напрямів державної політики в цьому виді діяльності; направлення бюджетних коштів на розробку і реалізацію програм розвитку, популяризацію і рекламу сільського зеленого туризму в Україні та за її межами; нормативного регулювання відносин у даній сфері; делегування повноважень щодо проведення категоризації об'єктів сільського зеленого туризму об'єднанням сільських господарів; організації та ведення статистичного обліку і звітності цього виду діяльності; організації і здійснення державного контролю за дотриманням законодавства; сприяння в ініціюванні, розробці та реалізації міжнародних програм, а також програм, що реалізуються за рахунок зовнішніх інвестицій, грантів тощо у даній сфері; надання всебічної допомоги в створенні належної інфраструктури.

Основними принципами державної підтримки сільського зеленого туризму є рівність умов, націленість на окреме сільське господарство та місцеву громаду, фінансування проектів у сфері сільського зеленого туризму,

розвиток сільської інфраструктури, реклама, участь у виставково-ярмаркових заходах, створення фольклорно-культурних заповідників і парків народних промислів (на базі населених пунктів, що є носіями певного бренду), запровадження цілісної системи навчання для зайнятих у сільському зеленому туризмі людей та деякі інші.

Для підтримки розвитку сільського зеленого туризму на рівні регіону необхідно здійснити заходи, спрямовані на створення високорентабельної туристичної галузі, яка має забезпечувати потреби внутрішнього та міжнародного туризму з урахуванням природно-кліматичного, рекреаційного, соціально-економічного й історико-культурного потенціалу регіону та його можливостей.

Аналіз засвідчує, що до об'єктів, які залучають для здійснення та/або забезпечення діяльності у сфері сільського зеленого туризму відносяться садиби та агрооселі. Сільські споруди, облаштовані для прийому відвідувачів, прийнято називати агрооселями або садибами. Садиба – житлове приміщення, яке знаходиться у сільській місцевості, містить не більше п'яти кімнат, пристосованих для проживання туристів, і належить на правах приватної власності фізичній особі або членам її сім'ї, що займається веденням особистого селянського господарства та надає туристичні послуги [50].

Суб'єктами, що здійснюють та/або забезпечують діяльність у сфері сільського зеленого туризму, є: сільські господарі, а також створені ними громадські організації, їхні об'єднання, діяльність яких є необхідною умовою для належного створення пропозиції та надання послуг сільського зеленого туризму; фізичні особи – споживачі послуг сільського зеленого туризму.

До суб'єктів, що здійснюють та/або забезпечують діяльність у сфері сільського зеленого туризму, також можуть належати фізичні та юридичні особи, що надають допоміжні послуги (агентські, посередницькі, рекламні, інформаційні тощо) сільським господарям або споживачам послуг сільського зеленого туризму.

За результатами аналізу законодавства України щодо регулювання відносин суб'єктів господарювання у сфері сільського зеленого туризму запропоновано шляхи врегулювання нормативно-законодавчого поля, що дасть можливість створити більш сприятливе середовище для відпочинку міського населення та діяльності у сфері сільського зеленого туризму.

Чинниками, які поглиблюють наявні проблеми регулювання сільського зеленого туризму, є:

1. Деякі місцеві громади або органи місцевого управління переоцінюють можливості сільського зеленого туризму для перспективного соціально-економічного розвитку їхніх територій.

2. Погіршення якості навколишнього природного середовища через зростання антропогенного тиску на природні комплекси і відсутність в Україні механізмів його жорсткого регламентування й контролю.

3. Потенційно більш високими є показники злочинності та споживання суспільних благ через нівелювання місцевого культурного рівня, переходу на стандарти масової культури, яку приносять з собою туристи, і появу потреби у вищому рівні життя, ніж це можливо за нинішньої зайнятості у сільськогосподарському виробництві.

4. Втрата селом атмосфери «сільського життя» через надмірні напливи і скупчення туристів та їхнє розкуте побутування в селі.

5. Втрата мистецької унікальності виробів народних умільців через зростання попиту на їхню продукцію, а відтак, перехід майстрів до спрощеного дрібносерійного продукування своїх виробів із підкресленням їхньої сувенірної атрибутики.

Власники сільських садиб потребують спеціальних кредитів для розвитку сільського зеленого туризму на прийнятних умовах, які б враховували потенційні можливості позичальника та забезпечили для банківської установи найменший рівень ризиків. З огляду на це необхідно переглянути спеціалізовану програму «Сільський дім» і переорієнтувати її щодо напрямів фінансування з державного бюджету не лише на будівництво

житла, а й на облаштування прилеглої до нього території.

Одним з першочергових завдань є категоризація приватних садиб у сфері сільського зеленого туризму, що дозволяє суб'єктам господарювання повідомляти про відповідну якість житлових умов і рівень послуг, встановлювати оплату, яка відповідає певній категорії. Саме такий маркетинговий інструмент сприятиме популяризації певних об'єктів сільського зеленого туризму з підтвердженням відповідним сертифікатом [56]. Поглиблене вивчення запитів туристів у сфері сільського зеленого туризму та пропозиція на ринок нових туристичних послуг стане одним із засобів диверсифікації джерел доходів сільського населення, як компоненти комплексного розвитку сільських територій та сільської інфраструктури, а також як одного із чинників стратегії подолання бідності в сільській місцевості.

Надання певних преференцій, зокрема й податкових, для суб'єктів господарювання у сфері сільського зеленого туризму та максимальне спрощення введення обліку в них лише сприятиме ефективному регулюванню цієї галузі підприємницької діяльності.

Визначені особливості дозволять забезпечити вищий рівень розвитку сільського зеленого туризму на певній території та позиціонуватимуть його як важливий засіб стимулювання й інвестування соціально-економічного розвитку села: сприяння розбудові інфраструктури села, комплексному розвитку сільських територій і сільської інфраструктури, створенню нових джерел доходів сільського населення, а також кращому забезпеченню відпочинку міських жителів у сільській місцевості; популяризації української культури; поширенню знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України.

Проведений дослідниками аналіз особливостей державного регулювання сільського зеленого туризму показав, що його розвиток у регіонах України щороку стає більш потужним та одним із перспективних шляхів вирішення соціальних питань щодо зайнятості населення у всіх

регіонах та їх соціально-економічного розвитку. Виконання поставлених завдань з регулювання та розвитку сільського зеленого туризму сприятиме якісному розвитку, організації й управлінню сільського зеленого туризму, а також залученню інвестицій в туристичну галузь та економіку України [6].

Сільський (зелений) туризм – це заснований на договорі специфічний вид туризму, що має рекреаційний, відпочинковий, оздоровчий та/або пізнавальний характер, зосереджений у сільській місцевості і пов’язаний з наданням послуг (з тимчасового розміщення, харчування, екскурсійного забезпечення тощо) фізичним особам шляхом використання майна, земельних ділянок та трудових ресурсів осіб, які займаються сільськогосподарською діяльністю та/або проживають у сільській місцевості, а також природного, культурного, етнографічного та соціального потенціалу регіону [66].

Основною послугою сільського зеленого туризму є надання туристам тимчасового проживання в умовах сільської садиби. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» така господарська діяльність не потребує державної реєстрації, проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, перероблення та споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків і надання послуг із використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму. Порядок надання фізичними особами послуг з тимчасового розміщення передбачений Постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. «Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)». Фізичні особи – власники або орендарі індивідуальних засобів розміщення, в яких за плату або безоплатно надається обмежена кількість місць (менш як 30) надають послуги з тимчасового розміщення (проживання) без державної реєстрації їх як суб’єктів підприємницької

діяльності. Необхідними підставами для обов'язкової реєстрації діяльності у сфері сільського зеленого туризму як підприємницької автори вважають наявність 10 та більше місць для одночасного прийому туристів та/або перевищення сумарного річного доходу від такої діяльності річного розміру прожиткового рівня у розрахунку на кожного члена родини. Отже, державна реєстрація може виступати обов'язковою умовою функціонування сільського зеленого туризму лише у разі, коли мова йде про юридичну особу чи фізичну особу підприємця. У межах особистого селянського господарства така діяльність підлягає реєстрації у порядку і на умовах, передбачених зазначеною постановою. Разом із тим, ст. 7 Закону України «Про особисте селянське господарство» для його членів передбачений обов'язок надавати сільським, селищним, міським радам необхідні дані щодо їх обліку, який здійснюється відповідно до Порядку обліку особистих селянських господарств сільськими, селищними та міськими радами, затвердженому наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 14 квітня 2017 р.

Особливий характер послуг у сфері сільського (зеленого) туризму обумовлений насамперед суб'єктним складом осіб, що їх надають. Такими особами є не професійні туристичні заклади, а громадяни, які займаються веденням особистого селянського господарства, використовуючи при цьому власні житлові приміщення і наявні ресурси. Це не просто надання туристам тимчасового проживання, а формування комплексного їх обслуговування – харчування, дозвілля, транспортного, екскурсійного, інформаційного та ін. забезпечення. Інструментом, за допомогою якого забезпечується якість наданих послуг, виступає сертифікація.

Сертифікація – це дія уповноважених органів, яка засвідчує за допомогою сертифіката або знаку відповідності, що товар або послуга відповідає вимогам певних стандартів або технічних умов. Це один зі способів підтвердження відповідності товару чи послуги висунутим вимогам, що передбачені стандартом. Отже, основним завданням сертифікації і

стандартизації є забезпечення належної якості наданих послуг. Але це завдання може бути досягнуто лише шляхом реалізації зазначених нормативів. У чинному ж законодавстві спеціальні правові норми щодо нормування, стандартизації та сертифікації у сфері сільського зеленого туризму відсутні, а загальне законодавство не враховує специфіку цієї діяльності і не містить приписів щодо обов'язковості її сертифікації.

При розробці системи стандартів діяльності суб'єктів сільського (зеленого) туризму слід брати до уваги специфічні фактори, притаманні лише цій сфері діяльності. Разом із тим, слід погодитися з науковцями, що визначення та вимірювання якості послуг є проблематичним завданням, адже ефективність роботи господарів у сфері сільського зеленого туризму важко піддається управлінню, оскільки низька продуктивність може бути зумовлена відсутністю попиту з боку споживачів, інфраструктурою села чи погодними умовами, а не низькою якістю послуг [16].

Отже, сталий розвиток сільських територій можливий за умов виконання прийнятих нормативних актів, збалансованого росту економіки, розширення несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості, основою якого є зелений туризм, поліпшення умов доступу господарських суб'єктів підприємницької діяльності на селі до ринків ресурсів, де головною метою є створення умов для зростання благополуччя населення й формування сприятливого соціального та економічного середовища на селі.

У наступному підрозділі нами буду досліджено європейській досвід ефективного розвитку сільського (зеленого) туризму.

1.3 Європейській досвід ефективного розвитку сільського (зеленого) туризму

Оскільки розвиток сільського туризму в Україні має чітку регіональну специфіку, а рівень послуг, що можуть надаватися в житлових будинках чи

мініготелях, а також в інших сферах, що в сукупності формують специфічний туристичний продукт, надзвичайно відрізняються, то постала проблема категоризації структури туристичних послуг, основу якої становить тип помешкання, що здається для винаймання туристу, його комфортабельність та набір додаткових супутніх послуг (приготування сніданку чи триразове харчування, задоволення побутових потреб, екскурсійний супровід тощо). За кордоном, в економічно розвинутих країнах Європи, де вже набуто чималого досвіду обслуговування сільських туристів, запроваджено категоризацію житлових приміщень та сертифікацію агорекреаційних послуг [10].

Зокрема, в Ісландії агрооселі поділено на три категорії, а також некатегорійні умови, причому досить чітко встановлено який рівень комфортабельності житла передбачено для кожної категорії, до того ж всі вони обов'язково включають сніданок. Крім категоризації номерів, також має місце категоризація гостьових будинків (категорія А, В, С, Д), що включають як загальні вимоги до таких осель, так і додаткові засоби обслуговування та комфорту. У країнах Північної Європи чинна система категоризації осель, як і для готелів – від 1 до 5 зірок, відповідно з ними нормуються розміри будинків та їх облаштування.

Значно вищі стандарти сільського житла для розміщення туристів у агрооселях та їх сертифікація передбачені у Франції. Вони поділяються на чотири категорії (від простих сільських будиночків до вілл та приватних історичних замків, а також умебльовані, внутрішньо оформлені та оснащені відповідною побутовою технікою за високими національними стандартами сервісу туристичного обслуговування). Існує спеціальна категорія сертифікованих агроосель для інвалідів; розроблена і реалізується спеціальна програма дитячого відпочинку в сільській місцевості під час шкільних канікул з проживанням дітей у сільських сім'ях особливого розвитку набув сервіс для автотуристів: існує широка мережа сертифікованих кемпінгів трьох категорій, виділені місця для встановлення наметів і проведено інженерне облаштування цих територій тощо. За оцінками експертів, у

Франції, з урахуванням регіональних і етногеографічних особливостей, тутешніх визначних місць і спеціалізації сільського господарства, реалізуються різні напрямки агротуризму, зокрема: приморські агрооселі, кінські ферми, винні агросадиби, гірськолижні шале, рибацькі оселі, проживання в родових замках, помістях і палацах, пандаагроекокотеджі. Що ж стосується останнього напрямку, то вони розташовуються у національних природних парках Франції, відповідним чином сертифіковані і відповідають таким вимогам: «вписуються» у природний ландшафт і мають помірний рівень сервісу, дотримуються вимог захисту навколишнього природного середовища (пріоритет надається використанню екотехнологій), туристам пропонують різні екоекскурсії та відповідне матеріальне забезпечення тощо.

Значний інтерес викликає поділ сільських агроосель на категорії в Іспанії. Зокрема, виділяються три класи агроосель і такі основні типи розміщення туристів:

1) розміщення на фермах і в садибах в одному будинку чи на одній території з власниками, в окремих кімнатах, спеціально обладнаних для прийому туристів. Спокій і невтручання в особисте життя туристів гарантуються.

2) розміщення в номерах сільських готелів, спеціально для цього облаштованих (HR – hotel rural).

3) розміщення в історичних будинках (замках, палацах, монастирях), розташованих у сільській місцевості чи невеличких містечках (CA – castilo).

4) оренда цілого сільського будинку однією родиною чи групою туристів (CR – casa rural).

Ще більш глибока регіональна (по кожній провінції) спеціалізація агротуризму як основної форми підприємницької зайнятості, склалася в Італії. Причому, внаслідок привабливих природно-кліматичних умов агротуризм тісно переплетений з курортним туризмом і спеціалізується на таких напрямках: винний, сирний, м'ясопродуктовий та ін., а для розміщення туристів у 1990-ті роки була створена розгалуджена мережа престижних

відпочинкових котеджів і пансіонів не нижче трьохзіркового рівня з відповідною інфраструктурою.

Глибокий інтерес викликає досвід європейських сусідів України, в першу чергу – Польщі [10]. Особливо активного розвитку сільський туризм набув тут у 1990-ті роки і був спрямований на створення сучасних комфортних умов проживання та відпочинку з метою стимулювання припливу іноземних туристів. Для Польщі, як і для України, найбільш прикметними рисами розвитку сільського туризму та його регіональної нерівномірності є: глибока диференціація природно-географічних умов та економічна нерівномірність розвитку областей, міст і сільських районів; історичне минуле конкретних територій; традиції відпочинку, що склалися протягом останніх десятиріч та ін. Як специфічна форма діяльності у Польщі сільський туризм отримав назву «господарська гостинність».

У Польщі селяни, які бажають розпочати діяльність у сфері сільського туризму та ті, що вже надають такі послуги відпочивальникам на базі своїх господарств, мають підтримку в тому, що на них не поширюється закон, що регулює господарську (підприємницьку) діяльність та визначення понять підприємця та підприємства.

Тобто вони мають право вести повноцінне господарювання, але при цьому не бути обтяженими зобов'язаннями, які покладаються законодавством на решту підприємців. Таке господарювання має чітке визначення:

- до послуг сільського туризму слід відносити надання господарями відпочивальникам в оренду кімнат, окремих будинків, місць під розбивку наметів; продажу домашніх страв; можуть надаватись інші послуги, які пов'язані з перебуванням у даному господарстві, тобто пов'язаних з господарською діяльністю;

- селянина, який має право надавати послуги по сільському туризму, слід вважати господарем, який займається сільськогосподарською діяльністю самотійно, за власний рахунок і є власником сільського господарства;

– надання послуг у сільському господарстві означає використання з цією метою земель, будівель та інших засобів цього господарства без зміни їх характеру та порушення їх основної функції – здійснення сільськогосподарського виробництва.

Таким чином, конкретне визначення у законодавстві Польщі понять «агротуристичні послуги», «селянин (господар)», «сільське (селянське) господарство» чітко відмежовує діяльність у сфері сільського туризму від інших видів туристичних послуг, які надаються у сільській місцевості і які законодавством віднесені до сфери підприємницької діяльності. Як це було зазначено вище, діяльність у сфері сільського туризму не належить до підприємницької діяльності. Тому грошові винагороди за такі послуги не підлягають обкладанню податком на додану вартість. Законодавство також передбачає за певних умов звільнення отриманих доходів і від податку на доходи фізичних осіб. Звільнення від оподаткування доходів, які отримані від здачі кімнат, передбачається за таких умов:

- житловий будинок, в якому здаються кімнати належить до сільського господарства;
- житлові кімнати здаються відпочивальним, тобто не сезонним робочим, або іншим особам на тривалий термін;
- кімнати, які здаються, знаходяться у житловому будинку, а не в іншій спеціально пристосованій будівлі;
- житловий будинок знаходиться на сільській території;
- число кімнат, які здаються не перевищує п'яти.

Аналогічно польському законодавству регулюється надання послуг у сфері сільського туризму і в Угорській Республіці [10-11].

В Угорщині традиційно вживаються словосполучення: «сільська хутірська гостинність», «сільський туризм», «сільський аграрний туризм» тощо. Причина такого стану полягає в тому, що ця діяльність вважається різновидом робіт і послуг, які традиційно виконуються (надаються) сільськими мешканцями у процесі свого господарювання у своїх сімейних

господарствах на базі власних садиб. Тому загальні правила, які стосуються діяльності у сфері сільського туризму, визначені у нормативних актах щодо ведення сімейних господарств, без встановлення будь-яких додаткових обов'язків або обмежень у господарській діяльності для тих, хто займається і цією діяльністю. Відповідно до угорського законодавства регулювання відносин, що виникають при здійсненні господарювання у сімейних агрогосподарствах, не підпадає під дію нормативних актів, якими регулюються відносини у сфері підприємництва. І, відповідно, не підлягають оподаткуванню особисті доходи, отримані від використання для відпочинку власного житла, розташованого у сільській та у хутірській місцевості, яка не віднесена до санаторно-курортних зон, за умови, якщо таке використання не перевищує 10 ліжко-місць, а річний дохід від цієї діяльності не перевищує 300 тис. форинтів (10 мінімальних місячних зарплат), місце постійного помешкання особи знаходиться у нерухомості, яка використовується.

Виняток становлять спеціальні пільги та переваги для сімейних господарств, які займаються, або виявили бажання зайнятися діяльністю у сфері сільського туризму, у випадку їх розташування на території сільських поселень в економічно слаборозвинутих, законодавчо-визнаних економічно депресивними, регіонах.

Отримання таких пільг та переваг відбувається на конкурсних засадах, наприклад, допомога для розвитку автотуризму, сільської гостинності, спрямована на реконструкцію та ремонт житлових будинків. Такі проекти можуть отримати матеріальну підтримку у формі кредиту у розмірі до двох мільйонів форинтів (орієнтовано 8 тис. дол. США), які в разі успішної реалізації проекту поверненню не підлягають. Державні стандарти спеціально для цієї діяльності відсутні.

У Європейському Союзі надають великого значення розвитку сільського туризму як одного з ефективних важелів економічного підйому сільських територій країн-членів ЄС. І результати не забарилися – на сьогодні в Західній Європі нараховується приблизно ж стільки ліжко-місць

для відпочинку у сільських агрооселях, скільки місць в європейських готелях.

Зокрема, британською Національною організацією сільського туризму та агротуризму в сільській місцевості акредитовано 1100 агроосель, а сільський туризм забезпечує понад 380 тис. робочих місць і становить основне поле діяльності для 25 тис. малих бізнесових структур лише в сільській місцевості Англії (без Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії). Для проживання туристів використовується широкий спектр житлових приміщень — від сучасних житлових будівель до будинків із солом'яним дахом, від проживання в окремих по-сучасному умебльованих кімнатах до проживання в одному будинку із родиною сільського господаря. Сільських туристів приваблюють природні переваги і багата історико-архітектурна спадщина сільської місцевості, які дуже вдало доповнюються широким набором об'єктів сільського туризму та сертифікованим спектром їх послуг. Для інформування населення щодо можливостей відпочинку в сільській місцевості Національною організацією видаються рекламно-інформаційні каталоги, а також використовуються інші форми реклами та залучення туристів.

Прикметною рисою сільського туризму в Іспанії є те, що за нинішніх умов чисельність іноземних туристів, які своїм місцем перебування обирають сільські агрооселі, вже практично зрівнялася із власними сільськими туристами і ця тенденція продовжує діяти далі. У сільській місцевості країни налічується близько 27 тис. ліжко-місць, в т.ч. частина з них розміщена в 750 категоризованих сільських готелях. Каталоги сільських осель розміщені в офісах асоціацій агротуризму та на офіційному веб-сайті.

Ще більший агротуристичний потік спостерігається в Італії — послугами сільського туризму користується майже 2 млн осіб щорічно, з яких майже 80 % — громадяни цієї країни. Згідно даних Національної туристичної організації, в Італії функціонує близько 12 тис. агротуристичних підприємств, але з них ліцензовані лише близько 7 тис. (майже 60 %). Друга

частина власників агрокотеджів не бажає проходити державну сертифікацію, отримувати ліцензії на діяльність та, відповідно, сплачувати податки. У зв'язку з цим вони не користуються послугами асоціацій сільського туризму (участь у виставкових заходах, промоція, бронювання квитків), а безпосередньо контактують із потенційними сільськими туристами.

Значний інтерес для областей Карпатського регіону України викликає досвід розвитку агротуристичного сектору в Австрії. У країні зареєстровано понад 15 тис. агротуристичних господарств, в яких нараховується 170 тис. ліжок-місць (тобто, кожне сьоме туристичне ліжко країни). Найбільшою причиною для туристів є залучення їх до участі в традиційній фермерській діяльності (вигоні худоби на альпійські луки, виготовленні молокопродуктів, зборі лісових ягід і цілющих альпійських трав), полюванні в мисливських господарствах, а також в різних програмах активного гірського, екстремального й екологічного туризму.

У Національній асоціації сільського, екологічного і культурного туризму Румунії налічується 3,25 тис. членів, понад 2,5 тис. агроосель, в яких налічується понад 11 тис. ліжок-місць. Особливо активно цей напрям туризму розвивається в Південних Карпатах, і зорієнтований на збереження навколишнього середовища та ознайомлення з етнокультурними традиціями місцевого населення.

Особливо значний інтерес для України викликає досвід розвитку сільського туризму в Польщі [20]. Зокрема в країні вже створено 14 воєводських співтовариств і об'єднань, до складу яких входять 60 повітових, гмінних й інших місцевих (локальних) об'єднань і туристичних організацій. Більшість з них входить до складу Польської федерації сільського туризму «Гостинне Господарство». Помітні успіхи в розвитку сільського туризму були досягнуті у Великопольському воєводстві: тут створено 14 товариств, що об'єднують 438 агротуристичних господарств, в яких налічується 4720 ліжок-місць. Відпочинок у сільській місцевості стає привабливим для міських жителів завдяки низці принад: природних

(різноманітні краєвиди, численні ліси і озера), архітектурно-культурної спадщини (палаці, музеї, культові споруди), розвиненої комунікаційно-туристичної інфраструктури (швидкий доступ до численних готелів і відпочинкових центрів, постійний і якісний зв'язок з навколишніми населеними пунктами тощо).

Доречно висвітлити і роль Європейської федерації фермерського та сільського туризму («EuroGites»), в яку об'єднались усі національні організації сільського агротуризму країн Європи наприкінці 1990-их років. Її основною метою є [10]:

- всебічна популяризація цінностей відпочинку в сільській місцевості;
- вивчення та збереження потенціалу сільського туризму в Європі;
- сприяння розвитку сільського зеленого туризму в усіх аграрних регіонах Європи;
- запровадження принципів сталого туризму для різних форм організації відпочинку в сільській місцевості;
- цільове інвестування проектів розвитку сільського туризму, які базуються на принципах збереження біотичного, ландшафтного й етнокультурного різноманіття Європи та сприяння розширенню зайнятості сільського населення;
- надання різноманітної допомоги організаторам сільського зеленого туризму.

У останні роки визначальною рисою в організації сільського туризму виступають процеси його глобалізації, зокрема, шляхом створення глобальних даних щодо туристичних пропозицій та електронної торгівлі туристичними послугами. Входження України до Європейського туристичного простору із власним сектором сільського туризму — така амбітна мета його перспективного розвитку має стати пріоритетною в діяльності всіх органів управління, установ і організацій, які причетні до цього [20].

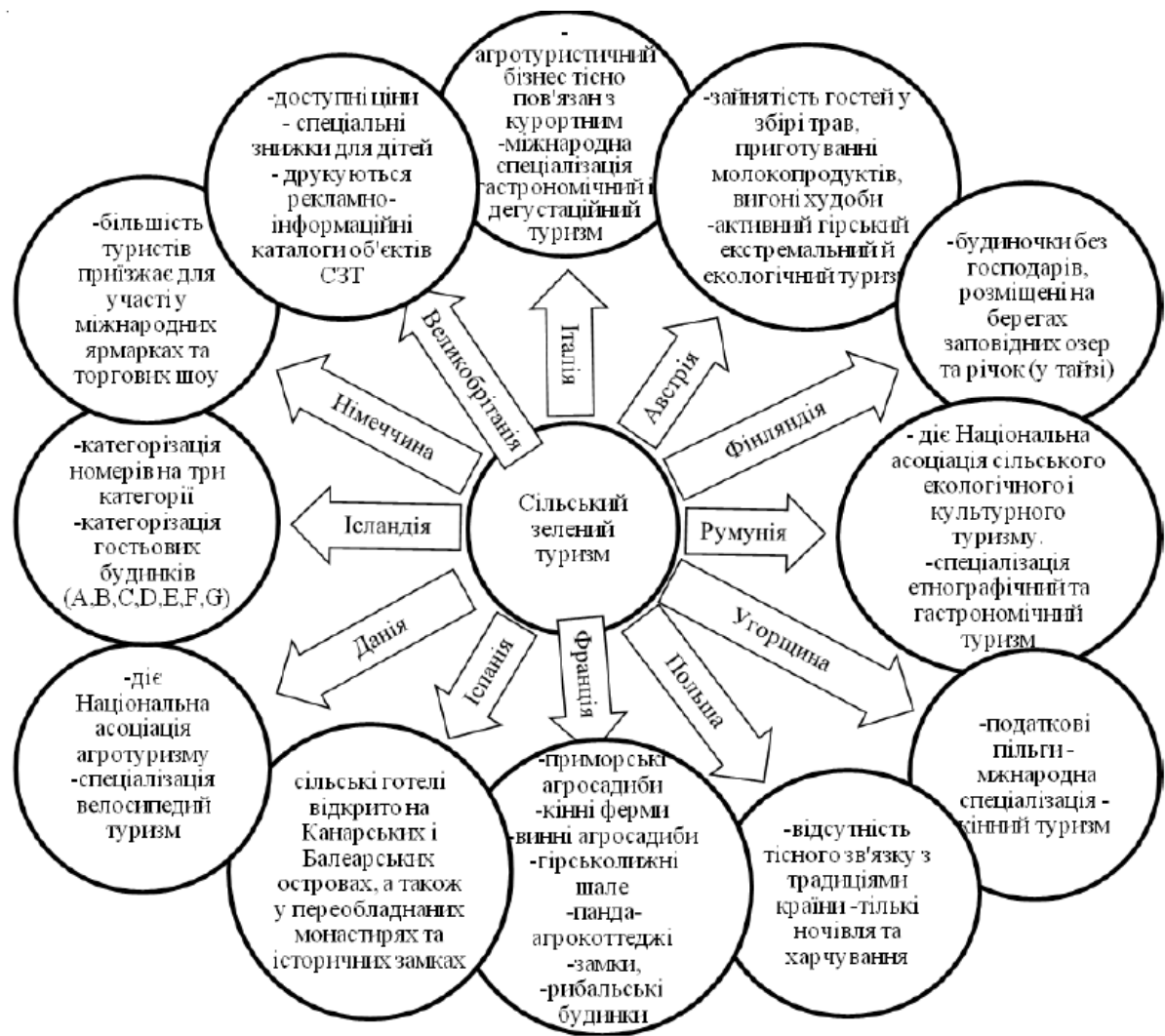

Рис. 1.2.2 Особливості організації сільського зеленого туризму у різних країнах [50]

Наприкінці 90-х років XX століття усі національні організації сільського туризму країн Європи об'єдналися в Європейську федерацію фермерського і сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism) або скорочено «EuroGites». Основні цілі цієї організації: сприяння розвитку сільського зеленого туризму та цільове інвестування проектів розвитку сільського туризму. Особливості організації сільського зеленого туризму різних країн надані на рис.1.2.2 [50].

Сучасна система регіональної організації туризму Великобританії виникла в 1969 році з прийняттям Закону про розвиток туризму. Англійський туризм має всесезонний характер: дуже популярно проводити у цій країні не

тільки літні канікули, а ще й зустрічати Різдво. У Великобританії існує Національна організація сільського туризму та агротуризму, яка забезпечує акредитацію осель. Популярність сільського туризму спонукала англійських фермерів до об'єднання з метою пропозиції більш різноманітних послуг в своїх будинках. Наприклад, у південно-західній Англії реставрують старі ферми, які користуються успіхом у туристів, де підвищений рівень комфортності поєднується з частково збереженим старим меблюванням [28-29]. Німеччину відвідує багато одноденних гостей із країн Східної Європи, які роблять шоп-тури, особливо з сусідньої Польщі. На початку 1980-х років в Німеччині була розроблена концепція розвитку туризму в периферійних регіонах для поширення на туристичному ринку дешевого відпочинку на природі, без використання дорогої інфраструктури та надання комфортних умов проживання. Господарів, у яких для прийому гостей відводиться до 8 ліжок, звільняють від сплати податків. Лідерами індустрії сільськогосподарського туризму вважаються Іспанія та Франція. Особливістю сільського зеленого туризму Франції є привабливість для туристів дійсно старих селищ без імітацій. Сільський (зелений) туризм у Франції пропонує більш комфортний відпочинок, ніж у країнах Південної Європи. У країні діє Національна організація будинків відпочинку і зеленого туризму. У 1967 р. урядом Франції був прийнятий план спільного розвитку сільської місцевості та туризму в Аквітанії за фінансової підтримки приватного сектору, та координації урядової комісії. За цим планом прибережний район розділявся на 16 секторів, з яких дев'ять були обладнані пляжами, зонами відпочинку на озерах і місцями розміщення для водних видів спорту. Решта, так звані зелені зони, передбачали збереження ландшафту та дикої природи. Крім основної категорії п'ятизіркової комфортності садиби різняться за етнографічними ознаками – садиби Шампані, Провансу, Гасконії, Нормандії, Савойї. Також є спеціальні категорії агроосель, що пропонують відпочинок для інвалідів, дитячий відпочинок в сільській місцевості під час шкільних канікул, відпочинок

господарям разом з їх домашніми улюбленцями. Якість такого відпочинку контролюється і сертифікується Міністерством охорони здоров'я і соціального забезпечення Франції, а також Міністерством молоді та спорту. Підтримку розвитку курортних сіл у країні забезпечує інвестиційна програма «Gotes de France programme chalets-loisirs» [28; 33; 50]. В Іспанії зовнішній потік агротуристів зрівнявся з внутрішнім, завдяки дотриманню вимог якості обслуговування, що контролюється асоціаціями господарів агросадиб, та налагодженості мережі інформаційної підтримки сільського туризму. Класифікація сільських садиб виділяє три групи: сільський готель (HR - hotel rural); замок, історичний маєток (CA - Castillo); сільський будинок (CR - casa rural). Також існує категоризація сільських готелів за системою «INNS OF SPAIN», згідно якої їм присвоюється від 1 до 4 тюльпанів.

В Італії з метою розвитку сфери туризму і готельної індустрії у 1983 р. був прийнятий основний закон щодо розвитку і вдосконалення туризму, який визначив органи управління туризмом на регіональному рівні і порядок їх функціонування. У 90-ті роки ХХ сторіччя завдяки пільговому режиму оподаткування для сільськогосподарського підприємництва в Італії з'явилися престижні котеджі і пансіони не нижче 3-х зіркового рівня. В Італії росте зацікавленість до перебування в монастирях, біля яких виникають спеціальні готелі. Наприклад, готель одного монастиря біля Сієни, який обслуговується черницями-августинками.

Австрія має імідж країни з «відпочинком на чистому повітрі і гостинності», де високого рівня досяг міжнародний і внутрішній туризм. Природа, архітектура та екологічно чисті продукти приваблюють прихильників сільського туризму. У цій країні інфраструктура туризму сформувалася ще в 1960-х роках, а селяни, які займаються прийомом гостей, мають пільги з оподаткування. Австрійський туризм об'єднує малі та середні сімейні ферми, які відповідають певним вимогам (наявність душі, балкону, достатньої житлової площі, загального приміщення для спілкування). Відповідно до австрійської конституції туризм перебуває у віданні провінцій,

які разом з обмеженим впливом федерального уряду формують основні напрями політики його розвитку. На політику туризму впливають і рішення Австрійського туристичного конгресу [22; 28; 50].

Таким чином, можна зробити висновок на основі вище проаналізованих досліджень, що основними напрямками розвитку сільського (зеленого) туризму України мають стати: створення сприятливих умов для отримання податкових пільг та кредитів для власників агросадиб, рекламування послуг сільських господарств, випуск різноманітних путівників, поширення різноманітних видів агротуристичного бізнесу, у тому числі курортна спеціалізація сільського зеленого туризму.

У наступному розділі нами буде досліджено сучасний стан та перспективи розвитку сільського (зеленого) туризму в Івано-Франківській області.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1 Дослідження туристично-рекреаційних ресурсів необхідних для розвитку сільського (зеленого) туризму в регіоні

Для Івано-Франківщини характерними є багатий природно-ресурсний потенціал та історико-культурна спадщина, що позитивно впливає на розвиток туризму в регіоні. Безумовно, серед розмаїття способів та можливостей відпочинку в області, найперспективнішим стає сільський зелений туризм, який забезпечує роботою місцеве населення та сприяє економічному зростанню бюджету місцевих територіальних громад загалом.

Серед населення Івано-Франківщини близько 57 % становлять мешканці сіл, загальна кількість яких в області – 765. Така велика кількість людських ресурсів сприятиме розвитку туризму в сільських громадах. Окрім цього, мешканці Івано-Франківщини, які належать до різноманітних етнографічних районів (Покуття, Гуцульщини, Бойківщини та Опілля), досі зберігають багату матеріально-духовну спадщину, особливий давньо-український колорит, який наповнений самобутніми обрядами, одягом, побутом, ремеслами, архітектурою, що привертає велику увагу туристів.

Природне різноманіття регіону, зокрема, гірська частина Українських Карпат, вкрита лісами, з розмаїттям рослинного та тваринного світу, багато з яких занесено до Червоної книги, а також водні ресурси регіону – гірські, швидкоплинні річки з великою кількістю каскадів та водоспадів, зумовлюють велику рекреаційну цінність області. До прикладу, активно розвиваються такі види туризму, як пішохідний, велосипедний та кінний, екологічний, сільський, зелений та водний туризм.

Однак, на сьогодні практично відсутні рекомендації щодо розумних

перспектив використання туристично-рекреаційних ресурсів для ефективного розвитку зеленого (сільського) та екологічного туризму в Івано-Франківській області.

Івано-Франківській області ще в 1996 р. для промоції сільського зеленого туризму було створено «Івано-Франківську обласну організацію Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Основні її завдання: організація та проведення тренінгів та семінарів, розроблення маршрутів і турів, створення та просування турпродукту, категоризація та сертифікація агросадиб» [32]. Окрім цього, з 2003 р. в м. Івано-Франківську діє Регіональний туристично-інформаційний центр (РТІЦ), який консолідує вміння, навички та зусилля фахівців сфери туризму для навчання місцевих мешканців задля розвитку сільського зеленого туризму в регіоні.

На Івано-Франківщині, завдяки розмаїттю природних ресурсів, є безліч можливостей комбінувати спокійний відпочинок в агрооселях з великою кількістю активних видів відпочинку. Це сприяло створенню на початку ХХІ ст. потужної мережі агроосель у Карпатському регіоні, які активно рекламують свої послуги на Інтернет-ресурсах, зокрема, нещодавно створено два туристичні веб-портали: discover.if.ua, www.iftourism.com [32].

Здійснивши аналіз даних найпопулярніших інтернет-сайтів, які надають інформацію про агросадиби Івано-Франківщини (загалом їх близько 800) та різноманітні послуги, які вони надають туристам для незабутнього відпочинку в сільській місцевості, можна констатувати, що в Івано-Франківській області великим попитом користуються агросадиби, розміщені на Яремчанщині та у гірській частині Верховинського та Косівського районів області.

Аналізуючи територіальний розподіл агроосель по території області, здійснено групування адміністративних одиниць Івано-Франківщини за показником кількості приватних осель сільського зеленого туризму, що припадає на 1000 осіб сільського населення (табл. 2.1.1).

Таблиця 2.1.1

Рівень розвитку сільського зеленого туризму
в Івано-Франківській області [49]

Назва адміністративної одиниці	Кількість агроосель на 1000 осіб сільського населення	Рівень розвитку інфраструктури сільського зеленого туризму
Івано-Франківська міська рада, Коломийська міська рада, Калуська міська рада, Калуський, Галицький, Городенківський, Снятинський райони	не виявлено	Потенційні території для розвитку
Болехівська міська рада, Богородчанський, Тисменицький, Тлумацький райони, Долинський, Коломийський, Косівський, Надвірнянський, Рожнятівський	0,01-2,0	Незначний розвиток
Верховинський район	2,1-10,0	Середній розвиток
Яремчанська міська рада	Більше 10	Високий розвиток

Як свідчать дані табл. 2.1.1, з п'яти міст обласного значення приймають туристів на території Яремчанської міської ради, а саме садиби: в м. Яремче, смт. Ворохта, с. Микуличин, с. Поляниця, с. Татарів, с. Яблуниця; на території Болехівської міської ради; з 14 адміністративних районів – садиби знаходяться на території дев'яти районів; серед районів області, де є агрооселі, найбільша кількість садиб знаходиться на території Верховинського району та Косівського районів; найвищий показник кількості агроосель на 1000 осіб сільського населення – в Верховинському районі; серед усіх адміністративних одиниць найвищий показник кількості агроосель на 1000 осіб населення має Яремчанська міська рада.

Отже, залежно від рівня розвитку туристичної інфраструктури, особливостей пропонованого туристичного продукту, наявності туристично-рекреаційних ресурсів та атрактивності території, в межах гірської частини Івано-Франківщини М. Рутинський виділяє три різні туристичні райони, сприятливі для розвитку сільського зеленого туризму, зокрема: «Ворохтинсько-Яремчанський, Верховинсько-Косівський і Осмолодсько-Болехівський райони. Найпопулярнішим серед туристів є Ворохтинсько-

Яремчанський туристичний район, в якому розміщено близько 2/3 гірських туристичних комплексів області та понад 50 % садиб сільського зеленого туризму Івано-Франківщини. Наступний за кількістю туристичних потоків області – Верховинсько-Косівський туристичний район, з його двома потужними туристичними центрами у Косові та Верховині. А от Осмолодсько-Болехівський туристичний район не відзначається великою популярністю, хоча є потенційно найперспективнішим для розвитку туризму серед інших районів, оскільки він межує з великими бальнеологічними курортами заходу України (Трускавець, Моршин), з популярними гірськолижними курортами у Львівській області (Славське, Сколе) і на Закарпатті (Воловець, Міжгір'я), а також з мальовничими Національними природними парками «Сколівські Бескиди» і «Синевир» [49].

Істотно менше туристів відвідує передгірно-долинну туристичну зону області, в якій виділяють Снятинсько-Коломийський і Рогатинсько-Галицький туристичні райони, очевидно, це зумовлено недостатньою промоцією території на регіональному туристичному ринку. На Івано-Франківщині комфортні умови проживання, смачні страви традиційної та регіональної Української кухні надають агросадиби, що належать, зокрема, до мережі «Українська гостинна садиба». До прикладу, «Краща садиба сільського зеленого туризму» третьої, найвищої категорії – «Княжий Град» у селі Княздвір Коломийського району. Номерний фонд садиби містить проживання за двома тарифами: «Стандарт» і «Все в одному». А гостинні власники садиби, окрім основних, надають низку додаткових послуг туристам, зокрема, організовують для них екскурсії. До цієї самої категорії належить приватна садиба «Еко-Карпати» у селищі Кути Косівського району, яка розміщена у мальовничому куточку поблизу річки Черемош та гірського масиву Покутсько-Буковинських Карпат. До другої категорії належать: Маєток «12 Місяців», розміщений у центральній частині Карпат, на одному з мальовничих пагорбів села Мислівка (урочище Йозифсталь); садиба «Дарваїв кут» у селі Старий Мізунь, Долинського р-ну та гостинний двір «Горицвіт»,

який затишно розміщений на березі гірської річки поблизу залісної гори у селі Верхній Ясенів Верховинського району. До першої категорії належать садиби: «Бойківські світанки» у селі Новошин та «На Бабієвій горі» у селі Оболоня Долинського району і «Ведмежа гора» у селі Космач Косівського району. Окрім цього, послуги туристам надає низка садиб в області, що належать до базової категорії [32].

Як зазначено на Офіційному сайті Головного управління з питань туризму, євроінтеграції, зовнішніх зв'язків та інвестицій: «Ведення реєстру садиб сільського зеленого туризму області є важливим для потенційних споживачів цих послуг, для надання господарям інформаційних послуг, що стосуються якості обслуговування, нормативно-правових вимог. Проведення екологічної категоризації садиб сільського зеленого туризму області використовується як маркетинговий інструмент, збільшує популярність садиби серед екологічно свідомих туристів. Категоризація приватних садиб забезпечує: прозорість пропозиції для клієнта; контроль якості туристичного продукту; різноманітність пропозиції туристичних послуг та різницю в ціні. Знак надається Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Приватні оселі Івано-Франківщини проходять категоризацію на рівень послуг («Гостинна садиба») та екологічність («Зелена садиба»), що сприяє підвищенню конкурентності турпродуктів». Загалом організація відпочинку на селі має позитивний вплив на вирішення актуальних соціально-економічних проблем територіальних громад, створення нових робочих місць, формування екологічної свідомості селян і відпочивальників [58].

Активно розвивається на Івано-Франківщині також екологічний туризм, використовуючи численні ресурси, що належать до природоохоронних територій національного та регіонального значення. Як зазначено у документі «Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки»: «Мережа природно-заповідного фонду Івано-Франківської області нараховує 482 території та об'єкти загальною площею 218,9 тис. га,

або 15,7 % від площі області, зокрема: 33 об'єкти загальнодержавного значення площею 131,6 тис. га; 449 об'єктів місцевого значення площею 87,26 тис. га.

Природно-заповідний фонд області репрезентують: один природний заповідник «Горгани» (площею 5,3 тис. га); п'ять Національних природних парків (НПП) (площею 120,3 тис. га) (Карпатський НПП, НПП «Гуцульщина», Галицький НПП, НПП «Синьогора», НПП «Верховинський»); три Регіональні ландшафтні парки (площею 38,4 тис. га); а також: 64 – Заказники (площею 45,93); 189 – Пам'яток природи (площею 1,2 тис. га); 7 – Дендрологічних парків (площею 0,15 тис. га); 9 – Парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (площею 0,094 тис. га); 196 – Заповідних урочищ (площею 7,3 тис. га)» [60].

Обласна державна адміністрація здійснює відповідну роботу щодо заповідання пралісів та квазіпралісів, створення нового Національного природного парку «Чорний ліс». Погоджено розширення Національного природного парку «Верховинський» шляхом вилучення земель лісогосподарського призначення державної власності державного підприємства «Верховинське лісове господарство» (Буркутське лісництво, кв. 14-24) загальною площею 1695,5 га з метою надання їх у постійне користування Національному природному парку «Верховинський».

Щодо фізико-географічного районування заповідних об'єктів Івано-Франківщини, більшість із них (62 %) розташована у гірській частині, 25 % – у Передкарпатті та 13 % – у рівнинній частині (рис. 2.1.1).

Структуру територій та об'єктів природно-заповідного фонду Івано-Франківської області за кількістю (шт) відображено на рис. 2.1.2.

Природоохоронними та рекреаційними установами місцевого значення є регіональні ландшафтні парки «Дністерський», уздовж Дністра, на території Тлумацького і Городенківського районів, і «Поляницький» – на території Болахівської міської ради. Окрім цього, в області зосереджені великі за площею заповідні території: ландшафтний заказник значення

Рис. 2.1.1. Фізико-географічне районування заповідних об'єктів Івано-Франківської області [32]

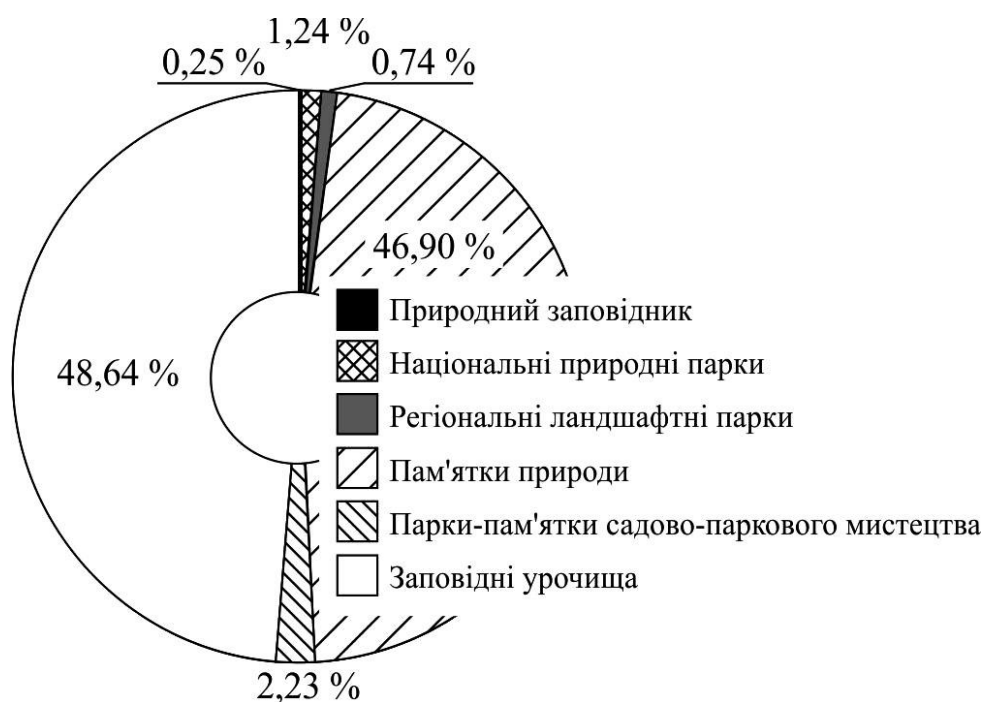

Рис. 2.1.2 Структура території та об'єктів природно-заповідного фонду Івано-Франківської області за кількістю, шт [32]

«Грофа», ботанічні заказники загальнодержавного значення «Яйківський», «Тавпиширківський» та ін. Рогатинське Опілля репрезентує Галицький національний природний парк, лісові заказники місцевого значення

«Журити» і «Журавенківський», Покутсько-Буковинські Карпати – національний парк «Гуцульщина», Полонинсько-Чорногірську область – гідрологічний заказник місцевого значення «Ріка Чорний Черемош», Рахівсько-Чивчинську область – ландшафтний заказник місцевого значення «Чивчино-Гринявський», Сколівські Бескиди – Поляницький регіональний ландшафтний парк, ботанічні заказники місцевого значення «Магура» та «Федів», загальнозоологічний заказник місцевого значення «Гирява» та ін. Унікальними також є ботанічні заказники загальнодержавного значення «Княздвірський», де охороняється тис ягідний; «Скит «Манявський», на території якого росте модрина польська; «Яйківський», створений для охорони сосни кедрової європейської; комплексна пам'ятка природи «Скелі Довбуша» з унікальними скельними утвореннями; степові резервати «Масьок», «Касова гора», «Чортова гора» з реліктовою рослинністю (ковила, ясенець білий, осока низька, фіалка Джоя) та ін. [32].

Загалом серед найперспективніших осередків, які мають високий потенціал для розвитку екологічного туризму в області: Косівський, Долинський, Надвірнянський, Городенківський і Верховинський райони та територія Яремчанської міської ради. Зокрема, найбільша кількість природоохоронних об'єктів зосереджена на території Яремчанської міської ради (59,8 %), а найменша – у Долинському районі (10,6 %).

Важливе рекреаційне туристичне значення на Івано-Франківщині мають Національні природні парки області, хоча їх основне призначення – збереження типових для цієї зони об'єктів, а також збереження та відновлення цінних та унікальних природних комплексів чи їх важливих складових елементів. Зокрема:

1) Карпатський національний природний парк – площею 50495,0 га, є перший і один з найбільших в Україні національних природних парків. Його створено ще у 1921 р. для збереження унікальних лісових екосистем Центральної Європи. Його територія простягається на 55 км з півночі на південь і на 20 км із заходу на схід на північно-східних схилах Українських

Карпат. Переважна частина території Парку розташована в межах абсолютних висот 500-2061 м н.р.м. а найвища точка України – вершина гори Говерли (2061 м н.р.м.) – розташована в межах Парку.

На території національного парку для відвідувачів облаштовано рекреаційні зони та місця відпочинку та прокладено низку екологічних стежок. Як зазначено на Офіційному сайті Карпатського НПП, це: «Реабілітаційний центр для тварин на базі вольєрного господарства; водоспад «Дівочі сльози»; На гору Маковиця; До найстарішого дерева; Стежка Довбуша; Урочище Женець – водоспад Гук; Урочище Вередівський – гора Хом'як; На гору Говерла; На гору Піп Іван; Наш друг – природа; Урочище Женець – гора Явірник; Урочище Женець – гора Хом'як; Урочище Бредулець – полонина Ягідний; Село Дземброня – гора Піп Іван; Село Бистрець – гора Ребра – гора Шпиці – полонина Гаджина – полонина Маришевська; Село Бистрець – гора Менчул – село Дземброня; Вокзал с. Вороненко – урочище Ломпарівка – урочище Припир – урочище Буковина». Загалом до найцікавіших об'єктів Парку належать: Екотуристичний візит – центр Карпатського національного природного парку; Реабілітаційний центр для тварин на базі вольєрного господарства Яремчанське природоохоронне науково-дослідне відділення (ПОНДВ); Пасіка; Босонога стежка; Парк-музей «Карпати в мініатюрі»; Водоспад «Пробій» та болото «Рудяк» [32].

2) Національний природний парк «Гуцульщина» – площею 32271,0 га, розташований у мальовничій, вкритій лісом, частині Покутсько-Буковинських Карпат. Уся територія Парку пронизана численними водоймами, найбільші з них річки Лючка, Пістинька, Рибниця, Черемош, які є правими притоками річки Прут. У гірській частині Парку є велика кількість водоспадів, які є популярними серед туристів місцями відпочинку. А поблизу південної межі Парку протікає річка Черемош, яка приваблює любителів водних видів спорту та відпочинку.

Територією Парку прокладено низку еколого-пізнавальних стежок, з детальним описом еколого-пізнавальних стежок можна ознайомитись на

Офіційному сайті НПП «Гуцульщина», зокрема: на гору Овид та Баба Жбир»; До сірководневого джерела на р. Волійці; до оглядового майданчика на гору Острий; на хребет Каменистий; на хребет Брусний до каменя Довбуша; на гору Михалків; по Дубині. На території НПП «Гуцульщина» з 2003 р. діє Туристично-мистецький комплекс – «Маєток Святого Миколая».

3) Галицький Національний природний парк – площею 14684,8 га, розташований на межі Українських Карпат (область Передкарпаття) та південно-західної частини Східно-Європейської рівнини (область Опілля Західноукраїнської провінції Лісостепової зони), що зумовило його велике біологічне та ландшафтне різноманіття.

Територією Парку прокладено туристичні маршрути та еколого-пізнавальні стежки, як зазначено на Офіційному сайті Галицького НПП, це: «Княжа криниця – Замкова гора»; «По Діброві»; «Вздовж Бурштинського водосховища»; «На риборозплідні ставки»; «До Галичинських печер»; «Ворониця – Сімлин»; «Вздовж водосховища на Касову гору». Також, для зручності відвідувачів Парку, облаштовано рекреаційні пункти, зокрема: «На Сімлин»; «Рекреаційно-туристичний комплекс «Підгірки»; «Верби»; «На р. Дністер поруч столітнього мосту»; «Колодіїв»; «Лісовий затишок»; «Під Дугласією» та ін.

4) Національний природний парк «Синьогора» – площею 10866 га, розташований в околицях села Гута, на території Богородчанського району. Раніше понад десять тисяч гектарів карпатських лісів, розташованих поблизу, використовували як президентську резиденцію. Однак у 2009 р., згідно з указом Президента України було створено НПП «Синьогора»: з метою збереження, відтворення та раціонального використання типових і унікальних природних комплексів гірського масиву Горгани (Українські Карпати), що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення [32].

5) Національний природний парк «Верховинський» – площею 12022,9 га, розташований на території Верховинського району Івано-Франківщини, в

межах Голошинської та Зеленської сільських рад. На території парку облаштовано 25 рекреаційних місць, з їхнім детальним описом можна ознайомитись на Офіційному сайті Парку, серед них: «Кляуза Лостун; урочище Штефулець; урочище Штефулець; Скала в урочищі Прелучний; Сірководневе мінеральне джерело в урочищі Прелучний; Потік Лостунець; Плоскогір'я Палениця; Пам'ятка природи Скала Баби; Озеро в урочищі Чемірне; Монастир Дукінський; Кляуза в урочищі Балтагора; Гуцульська садиба та багато інших. Територією парку прокладено також шість еколого-пізнавальних туристичних маршрутів: «Перкалаба-Пробійнівка»; «Скала-Баби»; «Цісаревича Рудольфа»; «Кляуза Лостун»; «Чемірне»; «Стежками Лесі Українки».

Безумовно, важливим екологічним фактором, що приваблює туристів відвідати Івано-Франківщину, є наявність Національних природних парків, однак доцільне також використання таких об'єктів області, як: Майбутній «Парк льодовикового періоду» поблизу села Старуня Богородчанського району області, де під час розкопок у 1929 р. було знайдено добре збережені рештки мамонта та волохатих носорогів, що загинули близько 20 тис. років тому. Незабаром тут буде облаштовано туристично-рекреаційний комплекс, який сприятиме промоції регіону. Окрім цього, поблизу міста Галич є унікальні поселення епохи середнього і пізнього палеоліту (від 120 до 10 тис. років тому), а також геоекологічний полігон «Обсерваторія на горі Піп Іван» та багато інших [32].

Активно розвивається атракційна туристична інфраструктура в області: відкрито річковий порт «Раковець» (с. Раковець Городенківського району), парк-музей «Карпати в мініатюрі» (м. Яремче), оглядовий майданчик на ратуші та туристично-інвестиційний центр (м. Івано-Франківськ), Центр спадщини Вигодської вузькоколійки (с-ще Вигода Долинського району), туристично-інформаційний центр (м. Коломия), комплекс «Полонина перці» (с. Яблуниця Яремчанської міської ради), візит-центри (м. Галич і с. Ільці Верховинського району), туристично-інформаційний центр (м. Косів),

гуцульську сироварню (с. Яворів Косівського району), етнопарк «Гуцул Ленд» (ГК «Буковель»), музеї та інші об'єкти.

У сучасних умовах пандемії коронавірусу та необхідності дотримуватися карантинних обмежень і соціальної дистанції, зокрема під час відпочинку на Івано-Франківщині, доцільно розвивати саме зелений (сільський) та екологічний туризм. Нещодавно було розроблено Методичні рекомендації (Протокол) з надання послуг сільського зеленого туризму (сільської гостинності) у корона- та посткоронавірусний період» у якому зазначено, що: «У рамках 2020 – року розвитку туризму у сільських територіях, ГО «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні» у співпраці з National Tourism Organization of Ukraine долучилася до глобальної ініціативи Всесвітньої Ради з Подорожей та Туризму (WTTC) #ПодорожуйБезпечно (Safe travels). Експертами Спілки та Проекту ЄС Geographical Indications in Ukraine/Географічні зазначення в Україні разом з партнерами було розроблено Протокол для адаптації роботи садиб з пріоритетом на захист здоров'я людей та з метою ефективного пом'якшення наслідків пандемії COVID-19. Його імплементація дасть змогу господарям сільських садиб, які надають послуги сільського зеленого туризму: вжити ефективних практичних заходів для зменшення ризиків захворювання на корона вірусну хворобу COVID-19 як господарів сільської садиби, членів їхніх родин, так і туристів; отримати додаткову конкурентну перевагу, гарантуючи туристу посилену увагу до захисту його здоров'я; підвищити якість послуг сільського зеленого туризму (сільської гостинності) з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог та вимог соціального дистанціювання.

Отже, природні умови та наявність великої кількості об'єктів природно-заповідного фонду в Івано-Франківській області сприяють розвитку різноманітних форм сільського (зеленого) туризму. Найбільший потенціал для розвитку цього виду туризму є на території Косівського, Долинського, Надвірнянського, Городенківського і Верховинського районів

та території Яремчанської міської ради.

Базовою складовою частиною розвитку сільського (зеленого) туризму мають стати численні екологічні стежки та еколого-пізнавальні туристичні маршрути, прокладені на території Івано-Франківщини. Розвитку різних форм активного туризму, зокрема, пішохідного, кінного та велотуризму, скелелазіння, спелеотуризму, паропланінгу та Zipline (екстремальні спуски на спеціальному спорядженні), сприяє наявність гірських карпатських парків. Для розвитку водного виду туризму найбільше ресурсів у Карпатському та Вижницькому національних парках. А національні парки «Сколівські Бескиди», «Ужанський» та «Гуцульщина» мають стати осередками етнографічного туризму регіону [12].

Сільський зелений туризм Івано-Франківщини має сприятливі передумови для розвитку, адже в області є пам'ятки історії та культури світового рівня, унікальні природні ландшафти. Однак доречно розвивати в області такі напрямки туристичної діяльності, як інтерактивні скансени, агроготелярство, контактні зоопарки, іпотерапія та апітерапія, а також відвідування історичних сільських місцевостей та участь в етнофестивалях і різноманітних майстер-класах з виготовлення народних ремесел, оскільки місцеве населення досі зберігає багату матеріально-духовну спадщину, особливий давньо-український колорит, який наповнений самобутніми обрядами, одягом, побутом, ремеслами та архітектурою, що сприятиме розвитку в регіоні також етнографічного туризму [37].

Усе це зумовить розвиток «безпечного» туризму в області, що буде сприяти збереженню навколишнього середовища та раціональному використанню туристично-рекреаційних ресурсів Івано-Франківщини та забезпечить роботою місцевих мешканців, що зумовить економічне зростання регіону загалом.

У наступному підрозділі нами будуть здійснено аналіз стану та напрямів розвитку сільського (зеленого) туризму в Івано-Франківській області.

2.2 Аналіз стану та напрямів розвитку сільського (зеленого) туризму в Івано-Франківській області

Сільський зелений туризм справляє позитивний вплив на відродження, збереження і розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток природної спадщини, допомагає їх збереженню. Тим самим сприяючи екологічно сталому розвитку даної території. З іншого боку, сільський зелений туризм несе ряд загроз, пов'язаних із негативним впливом на довкілля. Тому аналіз тенденцій розвитку сільського зеленого туризму буде в значній мірі відображати основні стратегічні напрями сталого розвитку території. Зокрема, слід звернути увагу на Івано-Франківську область, яка є осередком розвитку даного виду туризму.

Станом на 2017 рік, порахувати всю кількість садиб зеленого туризму в Івано-Франківській області важко, оскільки не всі зареєстровані як суб'єкти господарських відносин, що надають розміщення, харчування та інші супутні послуги туристам. Проте, за даними Івано-Франківської обласної державної адміністрації за 2014 рік кількість садиб сільського зеленого туризму становила понад 800, в Яремчанській міській раді – 575 (рис. 2.2.1).

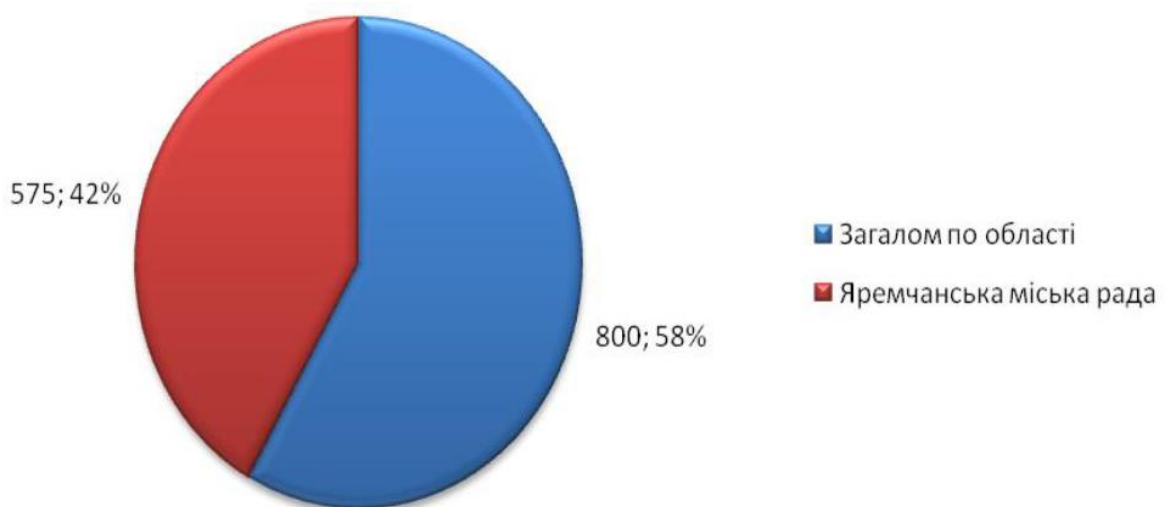

Рис. 2.2.1. Загальна кількість садиб сільського зеленого туризму в Івано-Франківській області [36]

Найбільша кількість осель сільського зеленого туризму знаходиться на території Яремчанської міської ради, Верховинського та Косівського районів.

Дослідниками створено картосхему на основі групування адміністративних одиниць Івано-Франківської області за показником кількості приватних осель сільського зеленого туризму, що припадає на 1000 осіб сільського населення, при цьому будемо враховувати лише ті території, де є виявлено хоча би одну садибу (рис. 2.2.2).

Як свідчать дані рис. 2.2.2 в межах гірської рекреаційно-туристичної зони Івано-Франківщини виділяють три різні туристичні райони за рівнями турсвоєності, атракційністю, специфікою пропонованого турпродукту сільського зеленого туризму, зокрема Ворохтинсько-Яремчанський, Верховинсько-Косівський і Осмолодсько-Болехівський райони.

Також на чисельність садиб можна орієнтуватися, проаналізувавши кількість оголошень щодо надання послуг розміщення на таких відомих веб-ресурсах як Booking.com та Karpaty.ua (рис. 2.2.3).

Згідно рис. 2.2.3, можна зробити висновок, що садиби, які заявили про себе найбільше на ринку сільського туризму в Карпатському регіоні, знаходяться в Закарпатській області (413 садиб) та найкраще популяризують такий вид відпочинку на місцевому рівні. Далі слідує Львівська область, яка характеризується 357 садибами, які подали оголошення на даних веб-ресурсах. Наступною є Івано-Франківська область, чисельність приватних садиб якої налічуються близько 247. Останньою виявилася Чернівецька область, оскільки характеризується відносно малою кількістю розміщених садиб – 46. Таким чином, згідно результатів дослідження, можна стверджувати, що Закарпатська, Львівська та Івано-Франківська області більше розвинені у сфері сільського туризму, оскільки дані садиби активно популяризують свої послуги в інтернет-джерелах.

Сільський туризм гармонійно вписується у концепцію багатофункціонального сталого екологічного розвитку села, досить часто є важливим чинником, що впливає на економічну, суспільну, культурну та

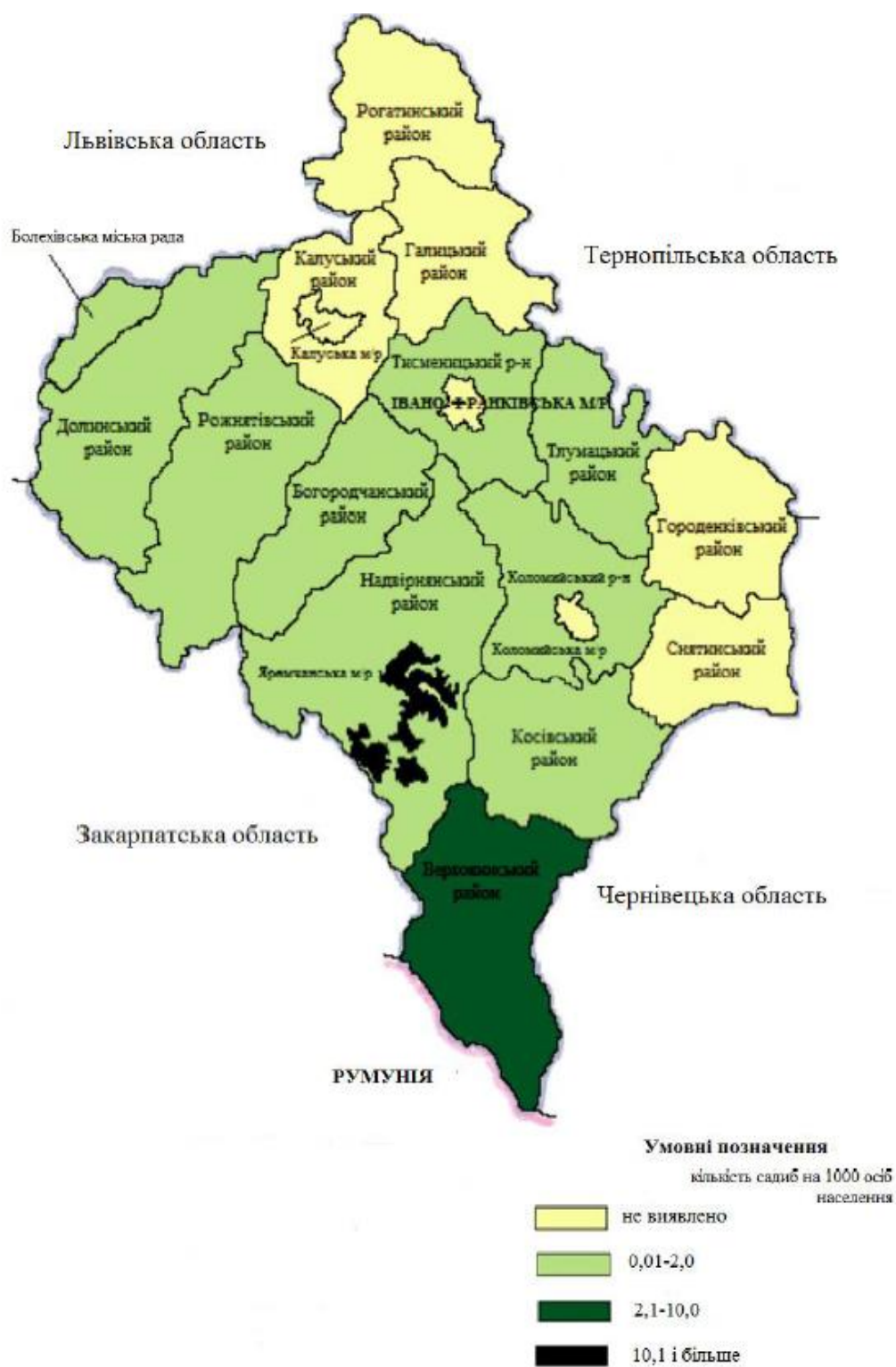

Рис. 2.2.2 Карто-схема розташування садиб сільського зеленого туризму в Івано-Франківській області [36]

екологічну ситуацію у регіоні. Прийняття рішення стосовно сприяння місцевому самоврядуванню вимагає здійснення оцінки туристичних об'єктів, інфраструктури села, рівня туристичної абсорбції території.

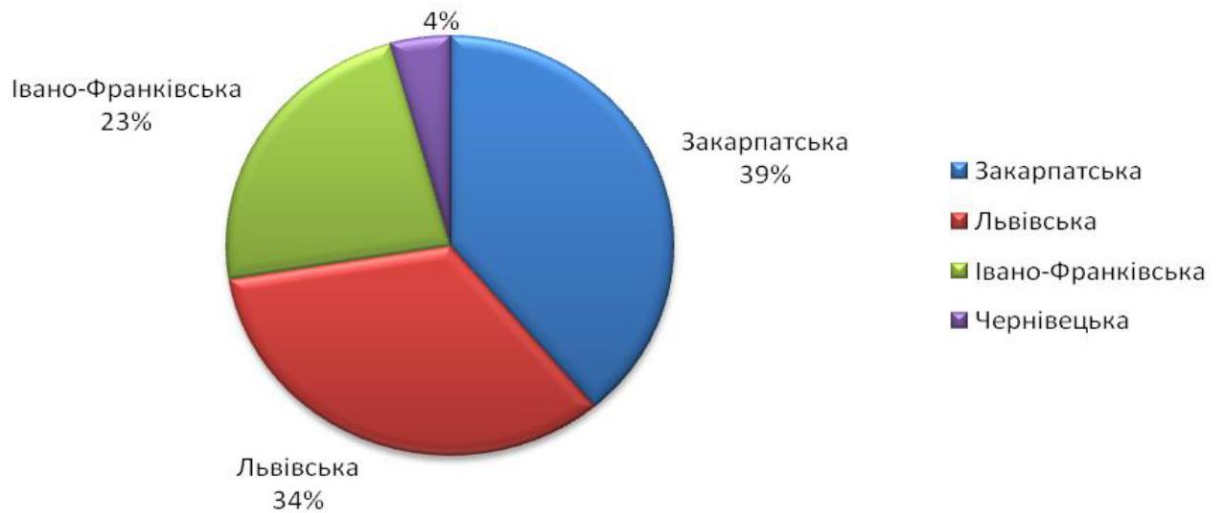

Рис. 2.2.3. Співвідношення кількості садиб сільського туризму по областях Карпатського регіону [36]

Отже, важливим є визначення можливостей розвитку сільського туризму на певній території [21].

Спостереження щодо активізації підприємницької діяльності селянських родин у сфері надання туристичних послуг засвідчують (рис. 2.2.4), що вона зазвичай є наслідком пошуку альтернативного доходу для селянської сім'ї. Основні елементи, що впливають на створення власного іміджу, «родзинки» зеленої садиби є різновид послуг, що пропонує своїм відпочиваючим власник агрооселі. Найбільш поширеними (окрім проживання) послугами в садибах Івано-Франківської області є: трансфер, прокат спортивного та відпочинкового інвентарю (лиж, квадроциклів), прокат велосипедів, стіл та інвентар для настільного тенісу, сауна (баня), гойдалки (гамак) та національна кухня.

Як свідчать дані рис.2.2.4, можна зазначити, що послуги національної домашньої кухні пропонують – 18% (756) садиб про що свідчить великий інтерес серед туристів до приготування традиційних карпатських страв; походи в гори та збір ягід, грибів можуть запропонувати – 16% (654) садиб, оскільки значна частина місцевих жителів Карпат може супроводжувати туриста під час сходжень; послуги трансферу також є доволі популярними –

Рис. 2.2.4 Додаткові послуги садиб сільського зеленого туризму [36]

13% (543), адже відомо, що через важку транспортну доступність туристам важко доїхати до садиб, які розташовані вище головних доріг; прокат гірськолижного спорядження надають 8% (329) садиб, це зумовлено розташуванням гірськолижного курорту «Буковель» та менш відомих курортів у Яблуниці, Поляниці, Ворохті, Косові; прокат квадроциклів пропонують 7% (290) садиб; прогулянки на конях – 7% (285); оздоровчі сауни з фіточаями склали – 5% (231), дана послуга є новинкою так зване «купання у гарячому чані»; прокат велосипедів – 5% (220), завдяки наявності велосипедних маршрутів у горах; на жаль, сільські вечорниці пропонують тільки 5% (197) садиб, попри це у Європі такі традиційні гуляння знаходяться на вершині популярності серед туристів, що дає змогу ознайомитися із місцевим колоритом.

Важливе значення для перспектив розвитку сільського туризму має екологічний стан території. Виходячи з цього, сільська громада повинна дотримуватись санітарно-гігієнічних норм та умов проживання; дбати про відсутність сміттєзвалищ в межах сільської місцевості; впроваджувати та використовувати енергозберігаючі технології; піклуватись про естетичний

вигляд будинків, вулиць, садів; забезпечувати належне озеленення території; оснащувати сільську територію урнами для сміття з попереднім сортуванням [36].

Основними видами продуктів сільського зеленого туризму Прикарпаття є:

- участь у проведенні фестивалів, народних свят і традиційних обрядів (проводи на полонину, коляда, гаївки, вечорниці, ватра, весілля тощо); виставки-продажі і майстер-класи народних майстрів;
- автентична домашня кухня; участь у збиранні грибів, ягід, допомога і навчання їх консервації;
- участь у збиранні лікарських рослин; пішохідні туристичні маршрути; кінні прогулянки.

Характерною рисою туристичних продуктів сільських районів Івано-Франківської області є можливість активного відпочинку й екологічного туризму, зокрема: рафтинг гірськими річками; велосипедні туристичні і екотуристичні маршрути; походи на лижах, катання на гірських лижах і сноуборді; пейнтбол; квести із орієнтуванням на місцевості; сходження на гори різної складності; їзда верхи; спостереження за тваринами, рослинами; плавання і купання у природних водоймах; полювання і риболовля; фотополювання.

І хоча перелік цих можливостей не є вичерпаним, розвиток даних елементів регіонального турпродукту не відповідає рівню попиту на нього. Впродовж останніх років в області було створено близько 20 громадських організацій, так чи інакше пов'язаних із функціонуванням галузі туризму. До найбільш активних і впливових із них можна віднести, зокрема Раду з туризму Карпатського регіону, яку було за ініціатииви Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської та Чернівецької обласних державних адміністрацій. Її метою є підтримка, розвиток та маркетинг туристичної галузі регіону через реалізацію освітніх програм, організацію конференцій, моніторинг стану розвитку туризму в регіоні і координацію дій туристичних підприємств і

організацій. Зокрема, Рада стала ініціатором видання туристичних путівників, ілюстрованих каталогів «Зима в Карпатах» і «Літо в Карпатах», а також «Музеї Карпатського регіону», інформаційних буклетів «Туристичні дива Карпатського регіону», «Заклади проживання регіону», «Заклади харчування регіону», численних рекламних проспектів і листівок. Вона організувала представлення регіону на більш ніж 40 міжнародних виставках. Додатково слід назвати асоціацію готелів та туристичних підприємств Карпатського регіону, що об'єднала турагентів, туроператорів, перевізників, готелі та ресторани, асоціацію музеїв і галерей Карпатського регіону, асоціацію туристичних спостерігачів тощо.

Для того щоби дати кількісну оцінку охарактеризованим вище чинникам і сформулювати пропозиції щодо основних напрямів розвитку сільських територій Івано-Франківської області як об'єкту дестинації сільського зеленого туризму, було проведено оцінку сильних і слабких сторін галузі сільського зеленого туризму Прикарпаття, а також ключових зовнішніх загроз і можливостей для його розвитку.

Для визначення стратегій розвитку сільського зеленого туризму в Івано-Франківській обл. дослідниками проведено ґрунтовний аналіз слабких сторін розвитку та перешкод, що з них випливають. Експертам був запропонований перелік чинників, які відображають сильні і слабкі сторони сільських територій Івано-Франківської області як місць дестинації сільського туризму, а також основних можливостей і загроз, наявних у зовнішньому середовищі. Респонденти повинні були оцінити дані чинники в діапазоні від +1 (найгірше значення) до + 5 (найкраще значення) для сильних сторін і можливостей і в діапазоні від -5 (найгірше значення) до -1 (найкраще значення) для слабких сторін і загроз (табл. 2.2.1). Як свідчать результати оцінки респондентів згідно запропонованих чинників (табл. 2.2.1) сильні сторони сільського зеленого туризму на Івано-Франківщині, фахівці туріндустрії найвищим чином оцінили наявність значної кількості приватних туристичних садиб і наявність транспортного сполучення Прикарпаття

Таблиця 2.2.1

SWOT-аналіз сільського (зеленого) туризму на Івано-Франківській області [57]

S - Сильні сторони	W - Слабкі сторони
1	2
Збереження етнокультурної самобутності Наявність багатого природно-рекреаційного потенціалу Сприятлива екологічна ситуація Доброзичливість і гостинність сільського населення Значна кількість приватних садиб, що приймають туристів Відносно невисокі ціни на проживання та харчування у приватному секторі Можливості для розвитку «екологічно-дружніх» видів туризму Розвинена мережа мистецько-фестивальних заходів Розвинена мережа закладів громадського харчування ресторанного типу Зручність територіального розташування, близькість до кордонів країн Євросоюзу Наявність транспортного сполучення (автомобільного, залізничного, авіаційного) із іншими регіонами і країнами	Відсутність досвіду організації туристичної діяльності у сільських мешканців і власників фермерських господарств Відсутність єдиної системи категоризації приватних туристичних садиб (відсутність стандарту якості умов прийому туристів і їх обслуговування) Незнання власниками / персоналом туристичних садиб іноземних мов – Відсутність цілісного образу Прикарпаття і Західної України в цілому як місця дестинації сільського зеленого туризму Незадовільний стан автошляхів у сільській місцевості Незадовільний рівень розвитку інфраструктури комунального обслуговування переважної більшості сіл Недостатній розвиток закладів громадського харчування, що працюють у середній ціновій категорії за належного рівня якості Відсутність ефективних ІТ-систем для просування сільського туризму і замовлень он-лайн Поганий імідж сільських територій як місця працевлаштування, що призводить до труднощів у наборі кваліфікованого персоналу
O - Можливості	T - Загрози
Підвищення ініціативності і самостійності місцевих громад Збільшення частки фермерів, які шукають альтернативні джерела доходів і готові розглянути можливості диверсифікації в напрямку туризму Зростання ємності цільових ринків – тури «вихідного дня», поїздки на невеликій відстані, «втеча від стресу» Зростаючий інтерес до здорового способу життя і питань екології Зростання інтересу населення інших регіонів України до пізнавального, етнографічного і культурного туризму	Нестабільна політична ситуація в країні Кризовий стан економіки в країні Різкі коливання національної валюти, інфляція Скорочення фінансування державних та регіональних програм розвитку Відсутність сталих і узгоджених норм і принципів функціонування сільського зеленого туризму Надвисока вартість кредитних ресурсів Складність залучення інвестицій Виникнення некатегоризованої бази закладів розміщення з неконтрольованою якістю послуг

Продовж. табл. 2.2.1

1	2
Падіння реальних доходів населення як короткострокове вікно можливостей для залучення мешканців регіону на відпочинок у селі Зміцнення співпраці виробників продуктів харчування з готелями і ресторанами, пабами для спільного проведення свят і фестивалів та розвитку унікальних місцевих / регіональних особливостей Наявність асоціацій і організацій із функцією консультування і підтримки суб'єктів сільського туризму Політична асоціація з Євросоюзом Активізація транскордонних туристичних зв'язків у регіоні	Нестача на сільських територіях кваліфікованої робочої сили для якісного обслуговування туристів Сезонний характер туризму в деяких районах області Загострення конкуренції у сфері сільського туризму з боку сусідніх країн і регіонів України Загроза погіршення екологічного і соціального становища сільських територій у випадку різкого розвитку туризму

з іншими регіонами і країнами (середня оцінка + 4,2). На другому місці за значенням вони вважають зручність територіального розташування і близькість до кордонів країн Євросоюзу (+ 4,1), на третьому – розвинену мережу мистецько-фестивальних заходів і збереження на теренах області етнокультурної самобутності (+ 4,0). Водночас туристи, що перебували на відпочинку у сільській туристичній садибі, найпривабливішими сторонами сільського зеленого туризму назвали місцевий природно-рекреаційний потенціал (середня оцінка + 4,7), збереження етнокультурної самобутності населенням сільських територій (+4,3), а також доброзичливість і гостинність сільського населення – параметр, який отримав у них середню оцінку + 4,2, тоді як представниками галузі був оцінений лише на + 2,5.

До основних недоліків сільського зеленого туризму області представники турпідприємств віднесли відсутність цілісного образу Прикарпаття і Західної України у цілому як місця дестинації сільського зеленого туризму (середня оцінка -4,8), відсутність єдиної системи категоризації приватних туристичних садиб (відсутність стандарту якості умов прийому туристів і їх обслуговування) і незадовільний стан автошляхів у сільській місцевості (-4,3), а також поганий імідж сільських територій як

місця працевлаштування, що призводить до труднощів у наборі кваліфікованого персоналу (-4,2).

Оскільки дані чинники є здебільшого інституційними і мають значення саме для організаторів туристичного бізнесу, зрозуміло, що споживачі туристичних послуг приділили їм значно менше уваги. Проблемою номер один вони вважають стан сільських доріг (оцінка -4,5). Після цього ускладнюють відпочинок у найбільшій мірі неадовільний рівень розвитку інфраструктури комунального обслуговування і брак закладів громадського харчування, що працюють у середній ціновій категорії за належного рівня якості (-4,1). На третє місце вони поставили відсутність ефективних ІТ-систем для просування сільського туризму і замовлень он-лайн (-4,0).

Що ж до оцінки можливостей, що існують для розвитку сільського туризму на Прикарпатті, експерти-фахівці найсприятливішими вважають активізацію транскордонних туристичних зв'язків у Карпатському регіоні і зміцнення співпраці виробників продуктів харчування з готелями і ресторанами, пабами для спільного проведення свят і фестивалів та розвитку унікальних місцевих туристичних характеристик (+4,2). На другому місці – підписання Україною політичної асоціації з Євросоюзом (+ 4,1); на третьому – функціонування в області асоціацій і організацій із функцією консультування і підтримки суб'єктів сільського туризму (+4,0). Натомість експерти-туристи основними двигунами розвитку сільського зеленого туризму вважають зростання інтересу до здорового способу життя і питань екології (+ 3,9) і до внутрішнього пізнавального, етнографічного і культурного туризму (+ 3,7).

В оцінці несприятливих факторів зовнішнього середовища і фахівці турпідприємств, і туристи були одностайними, віддавши перше місце нестабільній політичній ситуації в країні (відповідно -4,8 і -5,0). Окрім того, називалися кризовий стан економіки, різкі коливання національної валюти і інфляція, надвисока вартість кредитних ресурсів і різке скорочення фінансування державних та регіональних програм розвитку.

Очевидно, що в оцінці чинників, які формують сьогодні ситуацію у сфері сільського зеленого туризму, між споживачами послуг і представниками підприємств, що їх надають, існує певна розбіжність. І якщо деякі розходження є об'єктивними, то недооцінка фахівцями ринку тих причин, які є найбільш привабливими або ж мотивуючими до даного виду туризму (наприклад, природно-рекреаційний потенціал, доброзичливість і гостинність сільського населення, а також інтерес до здорового способу життя, питань екології, етнографічного і культурного туризму), може привести до спотворення бачення ринку і розуміння реальних потреб і бажань споживачів, задоволення яких є ключовою метою діяльності будь-якого підприємства [57].

Отже, розвиток сільського (зеленого туризму) дозволяє стимулювати покращення екологічного стану території місцевих громад області, дотримуватися принципів сталого розвитку територій, впроваджувати засади еколого-просвітницької роботи серед туристів, які відвідують туристичні садиби. Для підтримки біорізноманіття рекреаційних територій дбати про збереження природних комплексів та об'єктів, розробляти та впроваджувати у практику цільові програми з екологізації існуючих видів туризму та його переходу на принципи екологічно-орієнтованого розвитку.

У наступному підрозділі нами буде розроблено бізнес-план з організації комплексного обслуговування у садибах сільського (зеленого) туризму в регіоні.

2.3 Бізнес-план з організації комплексного обслуговування у садибах сільського (зеленого) туризму в регіоні

Обов'язковою умовою ефективного управління всіма аспектами агротуристичної діяльності являється бізнес-планування.

Бізнес-план або, іншими словами, проект розвитку – план початку

підприємницької діяльності, концепція бізнесу, відображає вихідну стратегічну ситуацію і перспективу розвитку справи.

В бізнес-плані передбачені у взаємозв'язку: бізнес-ідея, філософія діяльності агросадиби, специфіка положення сільської агросадиби на ринку туристичних послуг, стратегічна мета агросадиби і розроблений на її основі план її розвитку.

Бізнес-план – це важливий інструмент, з допомогою якого можна переконати майбутніх ділових партнерів або інвесторів в рентабельності та перспективності проекту.

Бізнес-план потрібен для:

- 1) створення сільської (агро) садиби (start-up);
- 2) пошуку інвесторів;
- 3) об'єднання підприємств;
- 4) придбання і продажу підприємства;
- 5) кредитного, лізингового, інвестиційного і проектного фінансування;
- 6) залучення більшої кількості відвідувачів;
- 7) залучення висококваліфікованих кадрів та фахівців.

Намір розпочати діяльність у сфері сільського (зеленого) мусить бути викладений у формі письмових розрахунків, тобто у бізнес-плані господарської діяльності. Це документ, що має як зовнішню функцію (презентація своїх планів споживачам та інвесторам, підстава для отримання фінансових ресурсів), так і внутрішню (стає знаряддям успішного керування підприємством) [52].

Бізнес-план повинен передбачати такі типові розділи:

1. Цілі і завдання.
2. Характеристику індивідуального господарства (власник, господарські ресурси, можливість виробництва).
3. Характеристику підсобного підприємництва (вид продукції (послуг), для кого вони призначені, яким чином буде організовано надання послуг, витрати, пов'язані з початком справи).

4. Інвестиції у господарство і сферу агротуристичних послуг (напрямок та величина сільськогосподарської продукції, наявні туристичні послуги й кошти).

5. Управління (підготовка і досвід задіяних у справу).

6. Аналіз ринку продукту чи послуг (детальний опис, ціна, реклама, розповсюдження, продаж, ринок діяльності, конкуренція),

7. Аналіз переваг і недоліків, можливостей і перешкод діяльності.

8. Фінансовий аналіз (баланс основних засобів, господарські результати, рух готівки).

Типова структура бізнес-плану суб'єкта агротуристичного бізнесу як основної форми підприємництва:

1. Характеристика суб'єкта господарської діяльності → джерела інформації: статут, статутний капітал, установчий договір.

2. Економічна оцінка галузі туристичного сектора певного регіону (готельне господарство, санаторно-курортне господарство, інші рекреаційні пансіони, турпосередники тощо) → джерела інформації: щорічні (щоквартальні) статистичні матеріали.

3. Характеристика власної продукції.

4. Аналіз потенційного ринку → джерела інформації: матеріали макроекономічного моніторингу, кон'юнктури ринку.

5. Сільський та аграрний туризм як складова сталого розвитку туристичної індустрії

6. Аналіз конкурентів → джерела інформації: сукупність оприлюднених статистичних матеріалів (техніко-економічних показників діяльності конкурентних туристичних закладів). Оцінка потенційних конкурентів.

7. Маркетинговий план → джерела інформації: матеріали маркетингових досліджень ринку.

8. Планування структури й обсягів надання турпослуг → джерела інформації: техніко-технологічна характеристика підприємства, виробничо-

обслуговуючі потужності, основні фонди, кошторис витрат на організацію виробництва, балансові розрахунки планово-економічного відділу та бухгалтерії.

9. Забезпечення основними видами ресурсів → джерела інформації: матеріали енерго- та трудомісткості виробництва, договори з підрядниками, компаньйонами, організаціями туристичної інфраструктури, територіальний ресурс, його рекреаційна місткість, пропускна здатність, природна, культурна, ринкова цінність і туристична освоєність.

10. Організаційна форма та управління діяльністю (організаційний план) → джерела інформації: організаційна структура, плани трудових ресурсів і фонду оплати праці.

11. Фінансовий план → джерела інформації: документація фінансового і планово-економічного відділу (кошториси, баланси, обіг грошової маси, прибуток та його розподіл тощо).

12. Юридичний план → джерела інформації: статут, установчий договір агротуристичної організації.

13. Оцінка ризиків → джерела інформації: документація про реальні втрати внаслідок організації діяльності цим підприємством та його конкурентами.

14. Гарантійні зобов'язання перед інвесторами → джерела інформації: юридична документація.

15. Сільський та аграрний туризм як складова сталого розвитку туристичної індустрії.

16. Якісна характеристика унікальних туристично-рекреаційних ресурсів та популярності регіону діяльності серед основних категорій потенційних споживачів агротуристичних послуг.

У випадку інвестицій в туризм на сільських територіях, бізнес-план повинен передбачати графік повернення кредиту, а також факт, що вкладені кошти в розвиток туристичного продукту і його рекламу можуть обернутися і давати прибуток щонайменше через три роки.

Таким чином, бізнес-план потрібен господарям не лише для отримання кредиту, але, насамперед, для власних потреб.

План господарювання (бізнес-план), що передбачає різнопланові елементи сільського туристичного підприємництва, має містити реальну оцінку господарського потенціалу. Тільки в цьому випадку він стане надійним провідником у діяльності і знаряддям для оцінки її успіху.

У бізнес-плані агротуристичної діяльності необхідно звернути особливу увагу на детальний аналіз маркетингового комплексу (оцінка ринку). Крім того, існує необхідність відповісти на такі запитання:

1. Маркетингові цілі (чого ми хочемо досягти: зростання продажів, зміни споживацької чи сезонної структури продажів, увійти з новим продуктом чи послугою, опанувати ринок тощо).
2. Шанси і загрози (сприятливі умови і перешкоди для діяльності у сільському туризмі).
3. Конкуренція (ким є наші найбільші конкуренти, яка їхня частка у ринковому сегменті, в який ми претендуємо увійти).
4. Недоліки конкурентів (у чому їхня слабкість).
5. Переваги конкурентів (подати сильні сторони конкурентів, чим саме вони загрожують нашому бізнесу).
6. Власні недоліки (недоліки власної справи, що є небажаним чи ще нереалізованим).
7. Власні переваги (є переваги власної справи).
8. Постачальники (чи знаєте Ви потенційних постачальників продукції та послуг, чи укладено з ними відповідні партнерські угоди або принаймні декларації про наміри співпраці).
9. Недоліки постачальників (які є слабкі сторони постачальників, що загрожують Вам з їхнього боку).
10. Переваги постачальників.
11. Споживачі (ким будуть споживачі моїх послуг).
12. Недоліки споживачів (перелічіть слабкі сторони своїх клієнтів, у

чому полягає загроза з їхнього боку).

13. Переваги споживачів (перелічіть сильні сторони своїх клієнтів, чому є впевненість, що продукт їх зацікавить).

14. Розміри ринку (визначити обсяг і географію ринку збуту).

15. Виробничі потужності (пропускний потенціал сільської (агро) садиби тощо).

16. Клієнти (яку кількість клієнтів можна очікувати).

17. Мотивація інвестиції (чому я вважаю, що продукт здобуде достатньо великий ринок збуту).

18. Розвиток підприємництва (плани щодо подальшого розвитку через зростання продажу, збільшення видів послуг тощо) [52].

Послідовність підготовки бізнес-плану організації агротуристичної справи у сільській місцевості показано на рис. 2.3.1.

До рис. 2.3.1 варто додати, що при складанні бізнес-плану агротуристичного підприємства слід врахувати відмінність туристичної послуги від товару а саме:

- невловимість, невідчутність, нематеріальний характер послуг;
- невід’ємність процесів виробництва та споживання послуг.

Також велика увага приділяється аналізу ризику. Для суб’єкта агротуристичного бізнесу найбільш серйозними є зовнішні ризики, які можуть бути пов’язані з настанням форс-мажорних подій, або різкому падінню попиту на поїздки в певному напрямі. При аналізі ризиків проводиться оцінка чутливості основних показників діяльності агросадиби по відношенню до змін таких параметрів як кількість клієнтів, вартість послуг тощо.

Таким чином, власники сільських агросадиб повинні розробляти план господарювання, що передбачає різнопланові елементи сільського туристичного підприємництва. До розробки планів з питань розвитку сільського туризму слід залучати інформованих осіб з приватного сектора, громадських організацій, місцевих адміністрацій.

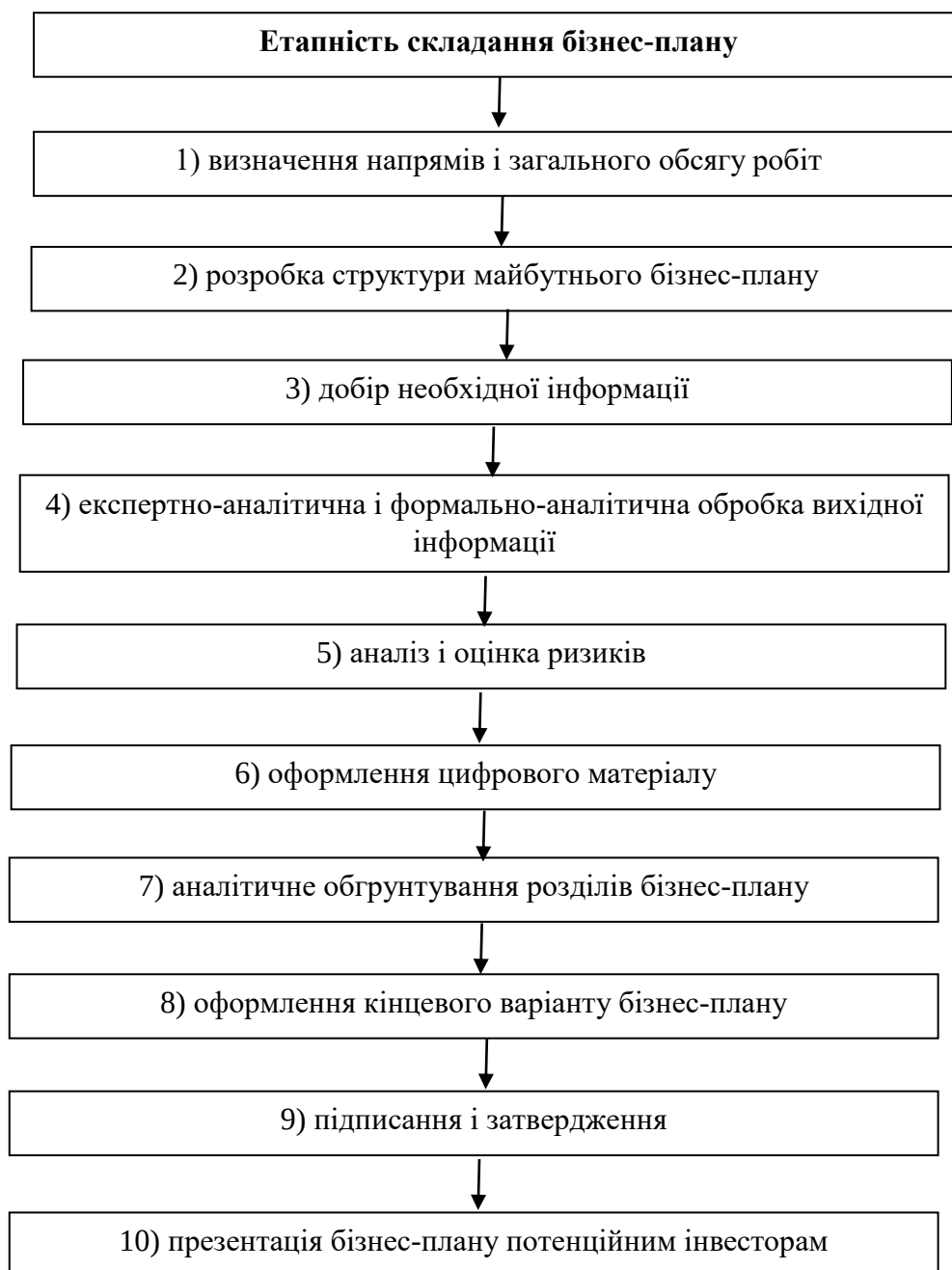

Рис. 2.3.1 Етапність складання бізнес-плану організації
агротуристичного бізнесу [15]

Розвиток сільського й агротуризму повинен відбуватись паралельно з розвитком інфраструктури, що згодом дозволить сформувати ефективне бізнес-середовище у районах та підвищити загальний рівень економічного розвитку [15].

Бізнес-план «Організація комплексного туристичного обслуговування в сфері сільського (зеленого) туризму» у с. Криворівня, Верховинський р-ну,

Івано-Франківській обл.

Організаційно-правова форма: ПП (приватний підприємець).

Вартість проекту: 78,36 тис. грн (сума необхідна для організації підприємницької діяльності).

1. Сутність майбутнього проекту.

Сільський (зелений) туризм – один із напрямків відпочинку та організації дозвілля в сільській місцевості, під час якого туристи обов’язково проживають в сільській агросадибі, ведуть сільський спосіб життя, допомагають господарям у веденні сільськогосподарських робіт та догляді за тваринами, знайомляться з традиціями та обрядами тощо.

Туристи мають змогу відчутти смак сільського життя, насолодитись відпочинком у тиші та спокої.

Продукція – заплановані обсяги виробництва та реалізації.

Метою проекту є розвиток сільського й аграрного туризму, створення в регіоні сільської агросадиви для організації відпочинку та дозвілля туристів, гостей регіону на комерційній основі.

Розвиток туризму планується реалізувати на базі двокімнатного сільського будиночку, в якому створені всі необхідні умови для прийому та проживання туристів. Також є місце для паркування машин, гарний під’їзд до будинку. Садива ізольована від самого села, знаходиться поблизу лісу та невеличкого озера.

Для забезпечення різноманітного відпочинку відпочиваючих, проектом передбачається створення єдиного комплексу послуг, які включають в себе:

- купання та риболовля в озері;
- екскурсійні пішохідні та кінні прогулянки лісом, навколо озера (одноденні та багатоденні з ночівлею);
- організація збору грибів, лісових ягід, рослин та польових квітів;
- послуги сауни та бані;
- організація пікніку на природі;
- участь в сільськогосподарських роботах (доїння та годівля корови,

заготівля сіна, догляд за городом, кормління курей, збір яєць тощо);

- знайомство з місцевими обрядами та звичаями.

2. Промисловий план

Опис промислового процесу. Організація прийому туристів, їх розміщення та харчування в агросадибі. Проведення з відпочиваючими розважальних та інформативних заходів. Забезпечення харчування лише власноруч вирощеними, екологічно чистими продуктами. З метою організації знайомства з регіоном планується організація екскурсії по місцевим пам'яткам історії та культури.

3. Фінансовий план

Джерело фінансування та їх використання на підприємницьку діяльність. Для започаткування бізнесу необхідні затрати на будівництво сауни та бані, купівлю необхідного інвентарю, обладнання та рекламу.

Джерелами фінансування для відкриття даного бізнесу мають бути:

- особисті кошти у розмірі 24000 грн;
- кредит у розмірі 47270 грн.

Щодо джерел отримання кредитних коштів. З метою покращення житлових, соціально-побутових умов сільського населення області, розвитку соціальної інфраструктури в сільській місцевості а також активізації індивідуального житлового будівництва на селі обласним Закарпатським обласним Фондом інвестування об'єктів соціальної сфери та промисловості за Програмою «Власний дім» на 2016-2020 роки (м. Ужгород, вул. Загорська, буд. 2; тел. (0312) 61-23-59; e-mail: zakfond@gmail.com) здійснюється кредитування за напрямками:

- 1) на будівництво нового житлового будинку у розмірі до 300,0 тис. грн;
- 2) на добудову, реконструкцію, капітальний ремонт до 150,0 тис. грн та придбання житла (будинків або квартир) у обсязі до 200,0 тис. грн, на будівництво інженерних мереж з підключенням їх до існуючих комунікацій і за їх межами, впровадження енергоефективних та енергозберігаючих

технологій (в тому числі утеплення фасадів будинків і квартир,

3) заміна зовнішніх дверей, вікон, заміна газового котла твердопаливним та ін. до 50,0 тис. грн;

4) на розвиток сфери послуг сільського та зеленого туризму а саме: будівництво, добудова, реконструкція, капітальний ремонт агросадіб та облаштування їх інженерними мережами, здійснення опоряджувальних робіт і спорудження під'їздів та огорожі, тощо у сумі до 150,0 тис. грн строком до 10 (десяти) років з внесенням за користування кредитом плати у розмірі 5 % річних;

5) на розвиток тваринництва, птахівництва, бджільництва, рослинництва, рибного та особистого селянського господарства, а саме: будівництво, реконструкція, добудова капітальний ремонт господарських будівель, підсобних приміщень, у тому числі створення пунктів збору, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції оснащення їх інженерними мережами, спорудження під'їздів, підходів та огорожі, тощо у сумі до 150,0 тис. грн строком до 10 років з внесенням за користування кредитом плати у розмірі 5 % річних;

6) на здійснення участі в інвестиційно-інноваційних проектах, впровадження технологій з максимальним переходом на енергоносії місцевого або вітчизняного походження (альтернативні види палива) і з підключенням їх до існуючих інженерних комунікацій у сумі до 200,0 тис. грн строком до 10 років з внесенням за користування кредитом плати у розмірі 5 % річних.

Тобто, за четвертим напрямком у позичальників є потенційна можливість отримати кредит на розвиток сфери послуг сільського та зеленого туризму.

В таблиці 2.3.1 детально показані витрати на реалізацію даного проекту у гривнях, також показано на що конкретно будуть витрачені кошти, отримані за рахунок отримання кредиту на суму 47270 грн на термін 3 роки під 5 % річних.

Таблиця 2.3.1

Витрати на реалізацію проекту з ремонту садиби для прийому туристів
у с. Криворівня, Верховинський р-ну, Івано-Франківській обл.

[розраховано автором]

№ з/п	Найменування сировини/обладнання/заходів	Кількість	Ціна за одиницю, грн	Оплата за рахунок кредитних коштів, грн	Оплата за рахунок власних коштів, грн
1	Брус будівельний обрізний 150*150*4500 мм	10 м³	2800	10000	18000
2	Дошка необрізна столярна (50 мм), суха	5 м³	4500	17500	5000
3	Шифер 8-хвильовий 175x113 мм 5,8 мм, грн/лист	10 листів	100	-	1000
4	Цемент	5 мішків	110	550	-
5	Фарба	12 кг	110	1320	-
6	Фарба	2 кг	200	400	-
7	Посуд	комплект	2500	2500	-
8	Меблі	комплект	20000	10000	-
9	Реклама	-	-	5000	-
10	Нараховані відсотки за кредитом	-	-	7090	
	Всього			78360	

$$B = \frac{C \times BC}{100} \times \frac{KD}{DR}, \quad (2.3.1)$$

де В – сума нарахованих відсотків;

С – сума кредиту;

BC – відсоткова ставка за кредитом (% річних);

KD – кількість днів кредитування;

DR – кількість днів у році.

$$B = \frac{47270 \times 5}{100} \times \frac{1095}{365} = 2363,5 \times 3 = 7090,5 (\text{грн}).$$

4. Висновки

Проведені фінансові розрахунки показали, що представлений проект на суму 78,36 тис. грн може бути реально реалізований, за умови отримання кредиту. Строки окупності проекту будуть досить малі, проте точки беззбитковості планується досягти вже через 6-7 місяців від початку намічуваної діяльності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Сільській (зелений) туризм – одна із прибуткових галузей світової економіки, що займає важливе місце серед факторів культурного та соціального розвитку, підтримує рівень та якість життя в країні. Враховуючи багаті туристично-рекреаційні ресурси України (сприятливі природно-кліматичні умови, історико-культурні та етнічні надбання), саме розвиток туристичної діяльності варто розглядати як один зі шляхів розв’язання економічних, соціальних та екологічних проблем. Однак наявний ресурсний потенціал регіонів не знаходить раціонального використання, адже більшість громадян залишається зовсім необізнаними щодо такої форми туризму.

Природні умови та наявність великої кількості об’єктів природно-заповідного фонду в Івано-Франківській області сприяють розвитку різноманітних форм сільського (зеленого) туризму. Найбільший потенціал для розвитку цього виду туризму є на території Косівського, Долинського, Надвірнянського, Городенківського і Верховинського районів та території Яремчанської міської ради.

Для формулювання пропозицій щодо напрямів розвитку територій Івано-Франківщини як об’єкту дестинації сільського (зеленого) туризму було проведено оцінку сильних і слабких сторін галузі сільського (зеленого) регіону, а також ключових зовнішніх загроз і можливостей для його розвитку. У результаті було визначено кілька основних рекомендацій щодо напрямів розвитку сільських територій області як об’єкту дестинації сільського зеленого туризму

По-перше, активізація туристичних потоків: зміцнення іміджу бренду Прикарпаття та маркетинг сільських територій як місць дестинації; підвищення ефективності системи інформування відвідувачів; підвищення доступності сільських територій та екологічного туризму для всіх категорій відвідувачів.

По-друге, збагачення туристичного досвіду: розширення пропозиції якісних засобів розміщення в регіоні; сприяння просуванню місцевої продукції і гастрономії; розширення можливостей для активного туризму на сільських територіях.

По-третє, сприяння приватним підприємствам сільського (зеленого) туризму: забезпечення більш цілеспрямованої бізнес-підтримки індустрії туризму; посилення зв'язків між учасниками сільського туристичного бізнесу; підвищення позитивного впливу туристичного бізнесу на навколишнє середовище і місцеві громади.

Таким чином, за допомогою розвитку сільського (зеленого) туризму можна домогтися стимулювання місцевої економіки, сприяння фермерам у збереженні земель сільськогосподарського призначення і традиційних видів діяльності, а також рівня самоідентифікації і самодостатності сільських жителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко О. І. Оцінка рекреаційної привабливості Карпатського регіону з використанням нечіткої логіки / О. І. Артеменко, Я. І. Виклюк // Матеріали конференції «Інформатика и компьютерные технологии-2010». Секция 8. Информационные системы и технологии. – С. 360-365.
2. Атаманюк Я. Д. Соціально-економічні передумови розвитку рекреаційно-туристичної індустрії в Івано-Франківській області / Я. Д. Атаманюк // Географія та туризм. – 2013. – Вип. 26. – С. 122-131.
3. Бабкин А. В. Специальные виды туризма / А. В. Бабкин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_tourism/babkin08.htm.
4. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К.: ВПЦ «Київський Університет», 2014. – 395 с.
5. Биркович В. І. Розвиток сільського туризму в депресивних регіонах України: економіко-правовий аспект / В.І. Биркович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/September 09/05.htm>.
6. Габа М. І. Сільський зелений туризм – перспективний вид туризму для реформування економіки України / М. І. Габа // Інтелект ХХІ. – 2016. – № 2. – С. 88-94.
7. Гафурова Е. В. Основные тенденции развития законодательства в сфере аграрного туризма в Украине и странах Европейского Союза / Е. В. Гафурова // Менталитет славян и интеграционные процессы: история, современность и перспективы: материалы VII Меж-дунар. науч. конф. Гомель, 26-27 мая 2011г.: в 2 ч. / под. общ. Ред. В.В. Кириенко. – Гомель : ГГТУ им. П.О. Сухого, 2011. – С. 55-57.
8. Гоцелюк А. Ю. Сільський зелений туризм – пріоритетний напрям диверсифікації економіки сільських територій Миколаївської області / А. Ю.

Гоцелюк // Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 2. – Т. 2. – С. 174-177.

9. Гуткевич С. О. Привабливість Українських Карпат: сільський зелений туризм / С. О. Гуткевич, М. І. Габа, М. Д. Корінько. – К.: НУХТ, 2016. – 212 с.

10. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.br.com.ua/>.

11. Зарубіжний досвід розвитку сільського туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/economics/documents/category14/doc31>

12. Зінько Ю. Екологічні аспекти рекреаційно-туристичної діяльності в Українських Карпатах / Ю. Зінько // Екологічна ситуація в Карпатах: на початку ХХІ століття : сучасний стан і шляхи вирішення проблем: Матеріали міжнар. конф. – Львів, 2013. – С. 56-64.

13. Іванова В. Г. «Сільський туризм» як категорія науки адміністративного права та законодавства України / В. Г. Іванова // Право і суспільство. – 2010. – № 3. – С. 119-125.

14. Шимечко Г. І. Агротуризм як напрям підприємництва: теорія і практика / Г. І. Шимечко, Г. В. Черевко. – Львів: Ліга-Прес, 2009. – 121 с.

15. Ісаєнко В. М. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь): навчальний посібник / В. М. Ісаєнко, К. Д. Ніколаєв, К. О. Бабікова. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – 300 с.

16. Кафарський О. В. Договірні відносини в сільському туризмі / О. В. Кафарський // Університетські наукові записки. – 2010. – № 1(33). – С. 40-46.

17. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навчальний посібник / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги–ХХІ, 2003. – 300 с.

18. Кожухівська Р. Б. Туризм в Україні: стан, фактори та перспектива розвитку / Р. Б. Кожухівська // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. «Інноваційна економіка». Серія «Стратегія інноваційного розвитку економіки». – 2012. – Вип. 3 (29). – С. 43-50.

19. Корж Н. В. Управління туристичними дестинаціями: підручник / Н. В. Корж, Д. І. Басюк. – Вінниця : «ПП»ТД Едельвейс і К», 2017. – 322 с.
20. Крисанов Д. Ф. Сільський туризм: здобутки, перешкоди, перспективи / Д. Ф. Крисанов, Л. О. Удова // Агросвіт. – 2009. – № 17. – С. 4-14.
21. Кудла Н. Є. Сільський туризм. Основи підприємництва та гостинності / Н. Є. Кудла. – К. : ЦУЛ, 2015. – 152 с.
22. Кузик С. П. Австрійський досвід формування регіональної політики розвитку туризму / С. П. Кузик, Д. Л. Олесневич // Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми. Збірник наукових праць. За матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м.Львів, 21-23 травня 1998 р. В трьох частинах. – Львів: НАН України Інститут регіональних досліджень, 1998. – С. 47-50.
23. Кузик С. П. Географія туризму : навч. посіб. / С. П. Кузик. – К. : Знання, 2011. – 271 с.
24. Лужанська Т. Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи: навч. посіб. / Т. Ю. Лужанська, С. С. Махлинець, Л. І. Тебляшкіна. – К.: Кондор, 2008. – 232 с.
25. Масляк П. О. Рекреаційна географія: навч. посіб. / П. О. Масляк. – К: Знання, 2008. – С. 77.
26. Мацола В. І. Рекреаційно-туристський комплекс України: Монографія / В.І. Мацола. – Львів: ІРД НАН України, 1997. – 259 с.
27. Нездоймінов С. Г. Туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія / С. Г. Нездоймінов. – Одеса: Астропринт, 2009. – 304 с.
28. Николаенко Т. В. История и региональные особенности мирового туризма / Т. В. Николаенко, Д. В. Николаенко. – Харьков, 1998. – 268 с.
29. Олесневич Д. Л. Регіональна організація туризму у Великобританії / Д. Л. Олесневич, С. П. Кузик // Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми. Збірник наукових праць. За матеріалами

доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 21-23 травня 1998 р. – Львів: НАН України Інститут регіональних досліджень 1998. – С. 50-54.

30. Офіційний сайт Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua>

31. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. – Одеса : ОНЕУ, 2016. – 262 с.

32. Паньків Н. Є. Перспективи використання туристично-рекреаційних ресурсів для розвитку зеленого (сільського) та екологічного туризму в Івано-Франківській області / Н. Є. Паньків // Науковий вісник НЛТУ України. – 2020. – № 30 (5). – С. 59-65.

33. Папирян Г. А. Международные экономические отношения: маркетинг в туризме / Г. А. Папирян. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 160 с.

34. Папп В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України В. В. Папп // Агросвіт. – 2015. – № 18. – С. 17-22.

35. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство: навчальний посібник / В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський / За ред. Ф. Д. Заставного. – К.: Знання, 2006 – 575 с.

36. Побігун О. В. Розвиток сільського зеленого туризму як стимул для сталого екологічного розвитку Івано-Франківської області / О. В. Побігун // Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування. – 2017. – № 2. – С. 173-177.

37. Полонина Перці Івано-Франківська область, Карпати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://etnosvit.com/uk/polonyna-pertsy/>.

38. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» : Закон України від 18.11.2003 р. № 1282-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>.

39. Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних : Постанова Кабінету Міністрів України № 1499 від 11 грудня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-96-%D0%BF>.

40. Про курорти: Закон України від 05.10.2000 р. № 2026-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2026-14><http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.

41. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон України від 04.09.2008 р. № 375-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/375-17>.

42. Про особисте селянське господарство: Закон України: №742-IV від 15 травня 2003 р. / Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – С. 232.

43. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р. № 2465-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.

44. Про сільський зелений туризм: Закон України / Проект Закону України від 12.04.2007 р. № 3467 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=30022

45. Про стандартизацію: Закон України №1315-VII від 05.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>.

46. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.

47. Програма добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua/Ukrainian/category/low>.

48. Роглев Х. Й. Сільський туризм – перспективний напрямок розвитку туристської індустрії України / Х. Й. Роглев // Туризм : теорія та практика. –

2005. – № 1. – С. 33-44.

49. Рутинський М. Й. Івано-Франківщина: територіальна організація туристичного комплексу та структура сучасного турпродукту регіону / М. Й. Рутинський // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. – Вінниця, 2004. – Вип.7. – С. 177–184.

50. Рутинський М. Й. Сільський туризм : навч. посіб. / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К.: Знання, 2006.

51. Рутинський М. Й. Туристичний комплекс Карпатського регіону України : навч. посіб. / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – Чернівці: Книги – XXI, 2008.

52. Світовий досвід організації сільського туризму: методичний посібник / ред. М. Осипова. – Одеса: Центр розвитку та правової підтримки села, 2009. – 56 с.

53. Сільський зелений туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uzhgorod.net.ua/news>

54. Скляр Г. П. Рекреаційно-туристична привабливість регіону: екологічний та інвестиційний аспекти / Г. П. Скляр, Н. М. Карпенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія економічні науки. – № 2 (53). – 2012. – С. 23-28.

55. Слепокуров А. С. Геоэкологические и инновационные аспекты развития туризма в Крыму / А. С. Слепокуров. – Симферополь: СОНАТ, 2000. – 100 с.

56. Станкевич-Волосянчук О. І. Сільський туризм : метод. посіб. / О. І. Станкевич-Волосянчук. – Ужгород, 2009. – 222 с.

57. Стефанишин Л. С. Визначення напрямів розвитку сільських територій Івано-Франківської області як об'єкту дестинації сільського зеленого туризму / Л. С. Стефанишин // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2016. – Т. 21. – Вип 10 (52). – С. 79-83.

58. Стецюк О. Суспільно-географічний аналіз розвитку сільського

зеленого туризму в Івано-Франківській області / О. Стецюк // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 29 (1). – С. 203-212.

59. Столярчук П. Аналіз європейського досвіду організації сільського зеленого туризму та його категоризації / П. Столярчук, В. Домінюк // Вимірювальна техніка та метрологія. – 2010. – № 71. – С. 175-184.

60. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки » [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/GUK5Sod>.

61. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npras/249826501>.

62. Тищук І. В. Механізми створення геоінформаційної системи туристичних ресурсів / І. В. Тищук: колективна монографія; за науковою редакцією д.е.н., професора Матвійчук Л. Ю. – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2016. – 208 с.

63. Тищук І. В. Регіональні механізми стимулювання підприємництва у сфері сільського зеленого туризму: дис. ... доктора екон. наук : 08.00.05 / Тищук Інна Володимирівна. – Мукачєво, 2018. – 292 с.

64. Тищук І. В. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід / І. В. Тищук: монографія; за науковою редакцією д.е.н., професора Матвійчук Л. Ю. – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. – 260 с.

65. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. 2-ге вид., випр. та доповн. / Т. І. Ткаченко. – К.: КНТЕУ, 2009. – 463 с.

66. Туєва О. М. Правові умови забезпечення діяльності у сфері сільського зеленого туризму / О. М. Туєва // Порівняльно-аналітичне право : електрон. наук. фах. вид. юрид. ф-ту ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». – 2017. – № 3. – С. 103-106.

67. Управління зеленим туризмом в регіоні: Українські Карпати та

станція Луганська / В. Одзімек, М. Желяк. – Краків, 2009. – 331 с.

68. Чеглей В. М. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму / В. М. Чеглей // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка / Редкол.: В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. – Спецвип. 33. Ч.3. – С. 203–207.

69. Черкаська Н. В. Щодо умов здійснення сільського туризму в Україні / Н. В. Черкаська, О. І. Шейкін // Форум права. – 2012. – № 3. – С. 808-813.